

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Historie psychoterapie u nás

Michaela Klabanová

Vedoucí práce:

prof. PhDr. Jan Vymětal

Praha 2013

Prague College of Psychosocial Studies

History of psychotherapy in Czech republic

Michaela Klabanová

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

prof. PhD. Jan Vymětal

Prague 2013

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s využitím pramenů a literatury uvedené v seznamu.

V Praze, dne 01.04.2013

.....

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce, panu prof. PhDr. Janu Vymětalovi za jeho cenné připomínky a jeho ochotu.

OBSAH

ÚVOD	3
1 VYMEZENÍ POJMU A DEFINICE PSYCHOTERAPIE	5
1.1 Definice.....	5
2 ZAČÁTKY PSYCHOTERAPIE V ČESKÝCH ZEMÍCH.....	13
2.1 Historické souvislosti.....	13
2.2 Sugescie a hypnóza.....	16
2.3 Psychoanalýza.....	18
2.4 Psychoterapie	25
3 VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI PSYCHOTERAPIE	31
3.1 Jan Šimsa	31
3.2 Ctibor Hugo Bezděk	34
3.3 Vilém Forster	37
3.4 Jaroslav Stuchlík	40
ZÁVĚR.....	45
POUŽITÁ LITERATURA.....	47
INTERNETOVÉ ZDROJE	51

FOTOGRAFIE.....	52
ANOTACE.....	53
KLÍČOVÁ SLOVA.....	53
ABSTRACT	54
KEY WORDS	54

ÚVOD

Ve své teoretické bakalářské práci bych ráda přiblížila historický vývoj psychoterapie u nás. Jelikož je psychoterapie nedílnou součástí mého studia psychologie na Pražské vysoké škole psychosociálních studií, rozhodla jsem se právě pro toto téma. Stejně jako se psychoterapie vyvíjela v zahraničí, vyvíjel se tento obor i na našem území, které spadalo jak pod Rakousko-Uherskou monarchii, tak později spoluvytvářelo Československo. I my jsme měli odborníky, převážně lékaře, kteří věděli, že je psychoterapie důležitá a při své práci s pacientem ji mohou využít k oboustrannému prospěchu. Mezi takové osobnosti, na které se dnes bohužel často zapomíná, patřil například MUDr. Jan Šimsa [*1865 - †1945] či MUDr. Ctibor Hugo Bezděk [*1872 - †1956]. Jsem toho názoru, že stejně tak jak je důležité znát své kořeny, tak je podstatné znát kořeny oboru, kterému se člověk věnuje. Psychoterapie zdůrazňuje vývoj osobnosti, a to je také důvod, proč si myslím, že by si psychoterapeuti měli být vědomi vývoje svého oboru. Měli by znát podmínky, v jakých psychoterapie vznikala i to, co se při jejím raném vývoji odehrávalo. Domnívám se, že teprve s těmito znalostmi můžeme lépe pochopit otázky týkající se tohoto oboru, které si dnes klademe a také lépe porozumíme tomu, kam asi a proč obor směřuje.

Ve své práci se budu zabývat obdobím mezi lety 1886 a 1945. Toto období jsem si zvolila proto, že dle mého názoru označuje první etapu ve vývoji psychoterapie u nás. Právě v roce 1886 se začala v Praze na české Karlo-Ferdinandově univerzitě v rámci studia medicíny vyučovat psychiatrie v českém jazyce. To byl důležitý krok pro vstup psychoterapie do praxe. Následně pak rok 1945, kdy skončila 2. světová válka, podle mě označuje důležitý mezník ve vývoji psychoterapie u nás, jelikož se po tomto roce psychoterapie začala rozrůstat jak do povědomí široké

veřejnosti, tak se rozvinula větší komunikace mezi psychoterapeuty na celém světě.

Na začátku své práce chci vymezit pojem psychoterapie za pomoci definicí předních českých psychologů, psychoterapeutů a lékařů. Jak je známo, psychoterapie byla od počátku součástí medicíny. Je proto důležité zjistit, co vlastně psychoterapie sama o sobě znamená a jak se její definice právě v Čechách v průběhu let měnila. Dále bych se ráda vrátila k začátkům psychoterapie u nás a také nastínila, jaký vliv a jakou pozici měla psychoanalýza v naší zemi. Nakonec bych chtěla přiblížit některé významné osobnosti psychoterapie, na které se dnes již téměř zapomnělo.

Při zpracování této bakalářské práce jsem pročetla *Psychoterapeutické sešity* z let 1985 a 1987, v nichž jsem našla mnoho informací, týkajících se právě začátků psychoterapie u nás, a proto z nich ve své práci také nejvíce čerpám.

1 VYMEZENÍ POJMU A DEFINICE PSYCHOTERAPIE

Pojem psychoterapie se skládá ze dvou slov řeckého původu „psyché“ tedy duše a „therapeúein“ starat se, opatrovat. Zpravidla je překládána jako „lčba duše“. Běžně se proto také můžeme setkat s tím, že je psychoterapie vysvětlována právě jako lčba psychologickými prostředky, prostřednictvím komunikace, řeči, rozhovoru, tedy sdílením a sdělováním (VYMĚTAL, 1987). Kdo pojem psychoterapie jako první zavedl, není jisté. Zmínka o terapeutovi je již v textech Filóna Alexandrijského, který žil asi mezi lety 25 př. n. l. a 40. n. l., píše o nich: „*někteří židé, kteří žijí o samotě a zkoumají nahou pravdu o sobě*“ (POKORNÝ, 1986, s. 50). Francouzský lékař a psycholog Pierre M. F. Janet [*1859 - †1947] na začátku 20. století jako první vymezil psychoterapii jako lčení psychologickým působením, mající své zákonitosti (VYMĚTAL, 2010).

V dnešní době považujeme psychoterapii za zcela samostatný obor, který má jak aplikační, tak teoretickou stránku. Předmětem toho oboru je duševní život člověka, včetně jeho projevů a chování. V psychoterapii se zaměřujeme na práci s klientem, na jeho duševní život a jeho projevy, které však jako takové nejsou optimální, a proto se na přání a se souhlasem klienta společně pracuje na jejich přeměně (VYMĚTAL, 2010).

1.1 Definice

Definice tohoto pojmu není úplně jednotná. Je to dáno hlavně tím, že všichni psychoterapeuti nemají stejné vzdělání, což výrazně ovlivňuje

pojetí a význam psychoterapie pro každého zvláště, nehledě na skutečnost, že se tento obor stále vyvíjí. Psychoterapeut může být lékař, zejména pak psychiatr, zdravotní sestra, ale také psycholog nebo sociální pracovník. Tedy každý, kdo splní určité nutné vzdělání a projde sebezkušenostním výcvikem. Proto bych v následujícím textu ráda poskytla definice psychoterapie podle několika českých psychoterapeutů.

Nejprve považuji za důležité nahlédnout do *Psychologického slovníku*, ve kterém najdeme pod pojmem psychoterapie tuto definici: „*psychoterapie* *léčení duš. chorob a hraničních stavů psychol. prostředky, tj. slovem, gestem, mimikou, mlčením, příp. úpravou prostředí; je jedním z účinných způsobů psychické pomoci, plánované, promyšlené a prováděné odborníky; p. vyžaduje talent, schopnost improvizace a intuici, je vždy úsilím k odpovědnosti, snahou rozšířit subjektivní svět pacientových hodnot*“ (HARTL a HARTLOVÁ, 2000, s. 488). Zde se potvrzuje mé konstatování v úvodní části kapitoly, že psychoterapie je léčení psychologickými prostředky. Také se v této definici ukazuje důležitost psychoterapeuta, jeho vzdělání a talent. I já s touto definicí plně souhlasím. Psychoterapii vytváří jak psychoterapeut, tak klient, který žádá psychoterapeuta o pomoc při řešení svého „problému“. Je tedy na psychoterapeutovi, jak svého klienta povede, a to je zase závislé na terapeutových vědomostech, na jeho zkušenostech a neméně důležitá je i jeho intuice a talent k práci s člověkem.

V následující části představuji osm českých psychoterapeutů a jejich vlastní definice psychoterapie. Sama jsem pro tento účel oslovila pana doc. Oldřicha Čálka a pana doc. Petra Tavela. Seřazení jsou abecedně.

Karel Balcar [*1939] definoval psychoterapii v roce 1991 takto: „*Psychoterapie je psychologická léčba (léčba psychologickými*

prostředky). „Psychologická“ znamená, že využívá duševně (tj. prožíváním) zprostředkovaného působení na člověka významem cíleně navozených událostí podle jejich psychologicky potvrzených nebo předpokládaných účinků v dalším prožívání, chování a fyziologii člověka. „Léčba“ znamená odborně (tj. na poznacích a zdůvodněných hypotézách příslušných oborů lidského poznání) založenou podporu sebeúdržavných pochodů u jedince či společenství, postiženého poruchou či utrpením zdravotní povahy, zacílenou k obnově a rozvoji jeho zdraví (tj. prospívání po stránce tělesné, duševní a duchovní, společenské a ekologické).“ (cit.dle VYMĚTALA, 2010, s. 12)

Oldřich Čálek [*1946], definoval psychoterapii v roce 2013 takto: *„Psychoterapie se rovná obnově svobody rozhodování a to cestou rozhovoru a podpory její realizace v životní praxi.“* (Definice byla poskytnuta na základě e-mailové korespondence mezi mnou a panem doc. Čálkem v lednu 2013)

Darja Kocábová [*1931], definovala psychoterapii v roce 1986 takto: *„Považuji psychoterapii za proces vytváření terapeutického prostoru, který ohraničují terapeut spolu s pacientem mezníky vzájemného respektu, důvěry, akceptace a zjištění terapeutického času, jenž je průsečíkem minulosti, přítomnosti a budoucnosti, je naplňován oboustrannou trpělivostí a tím, že oba zúčastnění jsou jeden druhému plně k dispozici. Terapeut je v předstihu svou odbornou erudicí, pacient svou specifickou zkušeností. Terapeutický časoprostor umožňuje vznik a rozvíjení zcela mimořádného vztahu, uvolňující autoasanační síly pacienta. Pacient je terapeutem akceptovaný protějšek - Ty - ne objekt, což je základnou po lidské setkání, které může přesáhnout rámec psychoterapie.“* (cit.dle VYMĚTALA, 1987, přebal knihy)

Stanislav Kratochvíl [*1932], definoval psychoterapii v roce 1976 takto: „*Psychoterapie je léčebné působení na nemoc, poruchu nebo anomálii psychologickými prostředky. Nebo jinými slovy: psychoterapie je záměrné upravování narušené činnosti organismu psychologickými prostředky. Narušení činnosti se může týkat psychických procesů a osobnosti nebo somatických prostředků a orgánových funkcí. Může být záležitostí podmíněnou jak psychogenně, tak somatogenně. K psychologickým prostředkům pak patří především slovo, ale i mimika nebo mlčení, emotivita a emoční vztahy, učení, manipulace prostředím a jiné.*“ (cit.dle VYMĚTALA, 1987, přebal knihy)

Jiří Růžička [*1946], definoval psychoterapii v roce 1991 takto: „*Psychoterapie je způsob, jak osvětlit a porozumět lidské existenci v její celistvosti (v tzv. psycho-bio-sociálním, ale i historickém a kulturním určení). Na základě takového poznání a porozumění umožňuje psychoterapie spatřit ty okolnosti a podmínky, za kterých dochází k ohrožení existence, ale i možnosti, jak ohrožení čelit a napravit újmy, které se již staly. Lidská existence je jedinečná, v sobě rozporná, nedokonalá a podstatně limitovaná. Z toho vyplývá zásadní odlišnost v koncipování existenciálních teoretických koncepcí od koncepcí přírodovědných. Rovněž nelze stanovit přesné léčebné postupy ani všepřijatelné metody. Rovněž nelze stanovit přesné cíle a jednoznačné závěry. Podobná „potíž“ existuje ve věci stanovení na situaci, na tom, co právě jest a co se objevuje. Psychoterapie se nepochybně pohybuje na pomezí technických zručností i uměleckých invencí a postupů. Přesto je při vší své rozmanitosti svébytná a naprosto specifická.*“ (cit.dle VYMĚTALA, 2010, s. 13)

Jaroslav Skála [*1916 - † 2007], definoval psychoterapii v roce 1986 takto: „*Psychoterapie je přátelské utkání, při kterém má bodovat terapeut, ale vyhrát pacient.*“ (cit.dle VYMĚTALA, 1987, přebal knihy)

Několik let poté svou definici pozměnil. „*Psychoterapie je delikátní směs vědy a umění.*“ (cit.dle VYMĚTALA, 2010, s. 13)

Petr Tavel [*1966], definoval psychoterapii v roce 2012 takto: „*Psychoterapia je, keď stretnutie s druhým človekom dokáže v danom priestore a čase pomôcť lepšie vidieť, rozumieť, cítiť, urobiť správne rozhodnutia a lepšie žiť.*“ (Definice byla poskytnuta na základě e-mailové korespondence mezi mnou a panem doc. Tavelem v prosinci 2012)

Jan Vymětal [*1945], definoval psychoterapii v roce 2010 takto: „*Považuji ji za interdisciplinární a transdisciplinární obor vycházející z psychologie a pomáhající člověku prostřednictvím psychologických prostředků v dosahování normality. Normalitu chápu jako život člověka, který realizuje sebe, tedy žije dle svých pozitivních možností ve společenství s druhými lidmi a s ohledem na ně.*“ (VYMĚTAL, 2010, s. 15)

Je vidět, že pojetí psychoterapie je velmi rozmanité. Jak jsem se již zmínila, tento termín je používán staletí, pravděpodobně byl používán již ve starověkém Řecku, ale kdo jej poprvé použil, to nám zůstává zatím skryto. Výše uvedené definice, byť jsou rozmanité, mají dle mého názoru jednu zásadní společnou vlastnost, vždy jde o vztah. Vztah mezi psychoterapeutem, ať vzděláním psychologem nebo lékařem a klientem či pacientem. Psychoterapie by se dle mého názoru dala ve zjednodušené formě definovat vlastně jako určitý způsob komunikace a specifický vztah mezi klientem a psychoterapeutem.

Psychoterapeut by měl být k této práci patřičně vzdělán, nejde totiž jen o nějaké „povídání si“. Terapeut používá určitý postup, který ovládá a jeho cílem je pomoci vyléčit klienta. Zná také sám sebe a měl by si být vědom důvodů a postupů, s nimiž svého klienta vede právě oním směrem a ne jiným. Snad proto byla psychoterapie ve svých počátcích tak blízko medicíně, lékařům, kteří jí jako první používali. Někteří z nich si totiž všimli velmi úzké vazby mezi psychikou pacienta a jeho zdravotním stavem. Psychoterapie, terapeutické rozhovory mezi lékařem a pacientem, pomáhaly jak lékaři při hledání spojitostí mezi fyzickým a psychickým stavem pacienta, tak pacientovi samotnému, protože ten se měl se svými starostmi či neuspokojenými potřebami komu svěřit.

Samozřejmě, že zde hrála důležitou roli také důvěra mezi pacientem a lékařem. Proto je dle mého názoru velmi důležité vzdělání terapeuta, obzvláště v dnešní době. Řada lidí si totiž myslí, že mít klienta ve své péči, obnáší pouze povídání si s ním o nějakém jeho problému. A to bohužel nemluvím jen o laické veřejnosti. Někteří rádoby „psychoterapeuté“ svou práci neberou dost vážně, protože si neuvědomují, že terapeut má velkou zodpovědnost.

Kvalifikovaný psychoterapeut musí podstoupit víceletý sebezkušenostní výcvik, měl by mít také odpovídající minimálně magisterské vzdělání a možnost práce pod supervizí. V České republice se psychoterapeutem dnes nazývá právě takový odborník, který pracuje ve zdravotnictví a má proto jasně dané podmínky a požadavky na své vzdělání. Lidé, kteří mají potřebné vzdělání a prošli sebezkušenostním výcvikem, avšak nechtějí pracovat tzv. „na pojišťovny“, se zatím nemohou nazývat kvalifikovanými psychoterapeuty, jelikož nemají své podmínky pro tuto práci uzákoněné. Tyto rozdíly a podmínky jak v České republice, tak v našich sousedních zemích, jsou rozličné a věnovat se tomu tématu není v možnostech této

bakalářské práce. Chci tím jen říci, že psychoterapie není obor pro každého a určité vzdělání a sebereflexe z terapeutovy strany je při této práci dle mého názoru nezbytná.

Jan Vymětal v *Úvodu do psychoterapie* uvádí, že se při psychoterapii jedná o zvláštní druh psychologické péče, která je poskytována lidem, kteří jsou buď vnitřně destabilizováni nebo jim destabilizace hrozí (VYMĚTAL, 2010).

Když se dnes podíváme na psychoterapeuty jsou to ti, kteří „*se starají o záležitosti člověku nejvlastnější, tedy o život, jeho smysl a naplnění, o pravdu a vůbec o vztahy, do kterých člověk vstupuje, ... napomáhají jedinci se vyrovnávat se svízeli života a nalézt sebe sama na základě pravdivějšího sebepoznání*“ (VYMĚTAL, 2010, s. 11). Na tom je vidět, jak je úzká hranice mezi psychoterapeutem dnes a lékaři na začátku minulého století. V dnešní době, pokud má klient či pacient nějaký problém, neumí se rozhodnout nebo potřebuje, aby mu někdo naslouchal, aby se mohl vyprávět z něčeho, co ho tíží, vyhledá často psychoterapeutovu či duchovní pomoc, aniž by se předtím obrátil na svého lékaře. Dříve tomu tak nebylo. Buď člověk svůj problém neřešil, nebo se poradil se svým lékařem, který pokud byl znalý, sám mu poskytl krizovou intervenci a možná poté poskytl doporučení na svého kolegu, který se psychoterapii věnoval, v ideálním případě měl pacient to štěstí, že právě jeho lékař byl také psychoterapeutem.

Dnes již také víme, co je to psychosomatika, víme o tom, že pokud člověka trápí např. bolesti hlavy, poruchy spánku, nadměrná únava, nemusí být příčina pouze fyzická, ale může se na tom významně podílet jeho psychika. Přesto je řada lékařů, kteří o významu a vlivu psychiky na zdravotní stav pochybují a nevěnují jí pozornost. Také proto si myslím, že

je i v dnešní době dobré, pokud si lékaři, hlavně pak praktičtí lékaři, osvojí základy psychosomatiky a psychoterapie.

V profesi lékaře i psychoterapeuta jde o totéž - pomoci pacientovi či klientovi, který má takový problém, se kterým si sám neumí v danou chvíli poradit. Kvůli tomu by měl lékař postupovat lege artis a podívat se na pacienta ze všech stran. Není tedy náhoda, že právě mezi lékaři vznikala psychoterapie a většina významných psychoterapeutů byla také lékaři.

2 ZAČÁTKY PSYCHOTERAPIE V ČESKÝCH ZEMÍCH

Významný podíl na formování a vývoji psychoterapie mají lidé i země, doba, politická a společenská situace. Jelikož píší o období od přelomu 19. a 20. století až do konce druhé světové války, tedy roku 1945, je nesporné, že politický vývoj hrál při vytváření psychoterapie zásadní roli. Bylo to období, jež lze pro nás do určité míry označit jako dobu Evropské unie. Mohlo se studovat v zahraničí, mohlo se volně cestovat, byla tedy možná výměna názorů a zkušeností mezi všemi zeměmi. Bylo to ale také období velké hospodářské krize, období, ve kterém proběhly dvě světové války, kdy byly univerzity a vysoké školy mnohde uzavřeny, chudoba a války přinesly světu milióny mrtvých. Proto bych začala v této kapitole nejdříve krátkým přiblížením oné doby z historicky kulturního pohledu.

2.1 Historické souvislosti

Společenská nálada v 80. letech 19. století se v Čechách vyznačovala optimismem i přes neúspěchy národní politiky předchozích let. Vznik Rakousko-Uherské monarchie v roce 1867 totiž nepřinesl vytoužené vyrovnání s českými zeměmi, ale s Uherskem. V roce 1882, kdy vrcholilo nacionální politické hnutí, byla rozdělena pražská Karlo-Ferdinandova univerzita na dvě části, na německou a českou. Po osamotnění české části univerzity začala mladá vědecká generace hodnotit dosavadní stav různých vědních oborů, díky tomu bylo zjištěno, že česká věda výrazně pokulhává za evropským vývojem. Dlouholetý ostrý spor o pravost Rukopisu Královéhradeckého a Zelenohorského, který vyvolala stať

lingvisty Jana Gebauera [*1838 - †1907] v roce 1886, dokazuje, že česká věda se nacházela ve velmi specifických podmínkách. Boj o pravost rukopisů přinesl totiž kritiku postoje, který hodnotil přítomnost pohledem minulosti. Mladá vědecká generace požadovala, aby česká společnost nepodřizovala své zájmy a svou vzdělanost výlučně nacionálním zájmům a měřítkům, tedy aby nezůstala v úzké národní izolaci. Věda i kultura měly odpovídat svým obsahem a stylem nové skutečnosti moderní doby a zabývat se problémy moderního individua. Česká Karlo-Ferdinandova univerzita se stala na desetiletí centrem intelektuálního, kulturního a nakonec i politického života. Právě se zřízením české univerzity byl dokončen i proces národního obrození v oblasti vědy. V osmdesátých letech 19. století byly dány hmotné a institucionální podmínky rozvoje vědy, rozšířily se publikační možnosti, badatelská i ediční práce. Rozvoj přírodních a technických věd byl tak rozsáhlý, že metody přírodovědného bádání přejímaly i společenské vědy a podle zásad exaktních věd se začalo studovat i lidské nitro. Lidé věřili, že pokrok je nezadržitelný a postupně se prosadí i ideály humanismu a demokracie (PROKEŠ a kol., 2010).

Zrychlené životní tempo způsobené rychlým vývojem vědy a techniky s sebou neslo i negativní vlivy na lidskou psychiku. Člověk byl vnímavější, vše kolem něho bylo složitější a lidé začali více pociťovat i životní nejistoty. Devadesátá léta 19. století tak znamenala konec optimismu předchozího období. Evropa na sklonku století byla naplněna pesimismem, hodnoty dříve považované za neotřesitelné byly náhle zpochybňovány, šířil se anarchismus a revoluční nálady. Mladá generace v Čechách začala být radikální, zavrhovala tradice a kompromisní politiku předchozí generace. Veřejně politický život v Čechách na konci 19. století a počátku 20. století by se dal charakterizovat zápasem s vídeňskou vládou o jazykovou a státní autonomii. Češi sledovali s obavami vojenský rozmach sousední německé říše i její podporu německé menšiny v

Čechách. Srážka Německa s Francií a Ruskem byla nevyhnutelná. V letech 1914 až 1918 docházelo k celosvětovému válečnému konfliktu (PAVLÍČEK, 2010).

Na troskách první světové války vznikla v říjnu 1918 z rozpadlé Rakousko-Uherské monarchie řada samostatných států, mezi nimi i Československá republika. Mladá československá demokracie byla vystavena těžkým zkouškám. Ačkoliv české země patřily k nejprůmyslovějším v bývalé monarchii a vedly si ve dvacátých letech velmi dobře i v evropském srovnání, nedokázaly se ubránit celosvětové hospodářské krizi třicátých let. Existenci Československé republiky ohrožovaly i vnitřní rozpory. Převážná většina německého i část slovenského obyvatelstva nepodporovala dostatečně myšlenku společného československého státu. Ve třicátých letech se vůdčí ideologií v sousedním Německu stal nacismus, a když v roce 1935 proběhly v Československu volby, ve kterých zvítězila Sudetoněmecká strana pod vedením Konráda Henleina [*1898 - †1945], spor o další směřování Československé republiky byl nastartován. Mnichovská dohoda z 30. září 1938 a pak Hitlerova okupace 15. března 1939 učinily konec naší samostatnosti. Na protest studentů 17. listopadu 1939 proti okupaci reagovala německá moc uzavřením vysokých škol a perzekucí učitelů a studentů, která trvala až do skončení války v květnu 1945 a noví vysokoškoláci mohli být vzdělávání na univerzitách až od podzimu 1945. Svobodný rozvoj obnovené Československé republiky, ovšem již bez Zakarpatské Ukrajiny trval jen do komunistického puče v únoru 1948 (PROKEŠ a kol., 2010).

Tato krátká exkurze do historie českých zemí a střední Evropy mezi druhou polovinou 19. a první polovinou 20. století naznačuje, jak společenské a politické dění ovlivňuje vývoj vědy a vzdělání.

2.2 Sugescce a hypnóza

Právě sugescce a hypnóza stojí do určité míry na začátku vývoje psychoterapie a proto začínám jejich přiblížením.

Hypnóza neboli Hypnosis je „*termín skotského lékaře J. Braida (1841); uměle navozený, změněný stav vědomí vyznačující se zvýšenou sugestibilitou a nadměrně soustředěnou pozorností; projevuje se pasivitou, poslušností k příkazům hypnotizéra*“ (HARTL a HARTLOVÁ, 2010, s. 194). Sugescce je pak v dnešní době definována jako „*schopnost člověka nekriticky přejímat myšlenky od jiné osoby, která je obvykle v postavení autority; míra sugescce je individuální, ovlivnitelná aktuálním stavem, nemocí, ale také okolní skupinou, davem; úžeji ovlivnění člověka více citovými než racionálními způsoby, za snížené kontroly vědomí*“ (HARTL a HARTLOVÁ, 2010, s. 560).

Metoda hypnózy se aktivně používala od půlky 19. století a není proto divu, že již v roce 1888 proběhla ve spolku lékařů první demonstrace hypnózy a byla publikována první práce o této nové metodě (KNOBLOCHOVÁ et al., 1968, s. 246). Jan Šimsa [*1865 - †1945] ve své knize o hypnóze a sugesci psal mimo jiné i o tom, jak byla hypnóza využívána již řadu desetiletí až staletí dříve. Nebyla totiž od počátku cíleně aplikována lékaři, ale byla využívána čaroději, mágy, šamany i kněžími při náboženských a rituálních účelech (ŠIMSA, 1920).

Významný lékař a klinický asistent c. kr (císařské královské) české fakulty lékařské, který píše o hypnóze, je Ladislav Haškovec [*1866 - †1944]. Ve své knize „*Zápisky z Paříže*“ z roku 1895 pojednává o svém pětiměsíčním pobytu na lékařské fakultě v Paříži a na pařížských klinikách. O hypnóze se u něj můžeme dočíst toto: „*Na soukromé své klinice v rue Saint-André-*

des-Arts zabývá se jeden z nejnadšenějších vyznavačů suggestivní léčby Berillon hypnotickými pokusy. Kursy jeho bývaly čteně navštěvovány. Klinika jeho činila dojem nezvyklý." (HAŠKOVEC, 1895, s. 16). Edgar Berillon [*1859 - †1948] byl neurolog, který se specializoval v hypnóze. Ladislav Haškovec dále píše: *„Na nezkušeného činí to vše dojem přímo magický a tak již nejedna útlocitná žena, než ještě usedá před hypnotisující zrcadlo, upadá v hypnotický spánek. Berillon chová pěknou sbírku fotografií nemocných v různých stavech kataleptiformních.*" (HAŠKOVEC, 1895, s. 16). Avšak Ladislav Haškovec se o pár stránek dále zmiňuje, že je seznámen se zásadami hypnotismu, neboť *„Na naší klinice psychiatrické velmi často máme příležitost pozorovati zjevy suggesce a hypnosy. Sám pan ředitel Čupelík jako suplující profesor před lety seznámil české mediky ze seriousní vědecké stránky se zajímavými úkazy hypnotismu a somnambulních stavů vůbec. Úplnou analýsu jich s klinické i psychologické stránky podala škola Charcotova s mistrem svým v čele.*" (HAŠKOVEC, 1895, s. 27). Je tedy vidět, jak jsme nebyli pozadu a poznatky ze zahraničí byly známé i u nás.

Dalším autorem, který také píše o suggestivní terapii pomocí hypnózy, je lékař Karel Kuffner [*1858 - †1949], avšak podobně jako u Jana Šimsy čteme v Kuffnerově knize *„Psychiatrie, pro studium i praktickou potřebu lékaře, I. díl“*, že: *„Nelze ji odporučovati všeobecně ze mnohých důvodů. Předně proto, že se nepodaří v každém případě.*" (KUFFNER, 1897, s. 252). Karel Kuffner také o několik řádků níže kriticky upozorňuje: *„Je pravda, že hypnósou byly odstraněny obrny, neuralgie atd., které vzdorovaly všem jiným metodám léčebným, avšak nutno také konstatovati, že vady hypnósou snadně odstraněné rovněž snadně se vrací, a že hypnósou tato náchylnost k recidivám a náchylnost k vytryskávání jiných a často ještě těžších příznaků nedá se napravit.*" (KUFFNER, 1897, s. 252).

V této souvislosti bychom neměli zapomenout ani na významného českého neuropsychiatra Jaroslava Stuchlíka [*1890 - †1967], který se této disciplíně také věnoval.

Za zajímavé považuji dále Šimsovo vyjmenování obtíží, při nichž je možné léčebné využití sugesce. Patří sem: „*Bolesti hlavy, neuralgie, třesy, ochrnutí některých svalů končetin, křeče různé, chorea, záchvaty padoucnici podobné, poruchy vědomí, strnutí, ztráta řeči, sluchu, zraku, dále sexuální perverse, špatné návyky - onanie, bezděčné močení, alkoholismus...*“ (ŠIMSA, 1920, s. 31-32). Avšak důležité je, podle mého názoru, že si byl vědom faktu, že se hypnózou nebo sugescí v bdělém stavu dá vyléčit pouze ta nemoc či obtíž, která má výlučně psychický základ (ŠIMSA, 1920).

2.3 Psychoanalýza

Přísné oddělování psychoanalýzy a psychoterapie je dnes jen stěží možné, neboť se navzájem ovlivňují a čerpají ze stejných teoretických zdrojů, jimiž jsou kupříkladu teoretická psychologie a neurofyzologie. Historicky vzato však v období, jímž se ve své práci zabývám, stály spíše vedle sebe. Proto bych jí ve své práci ráda věnovala trochu více prostoru.

Československá psychoanalýza má jednu velkou přednost a zajímavost oproti jiným zemím, a sice ve skutečnosti, že se zde narodil zakladatel tohoto směru. Jak je známo, Freudova teorie klade důraz právě na první roky života, které jsou pro pozdější vývoj určující a Sigmund Freud [*1859 - †1939] je prožil právě u nás, v Příboru na Moravě.

V následující části mé práce se budu opírat zejména o stať Jiřího Kocourka [*1948] uveřejněnou v *Psychoterapeutickém sešitu* č. 22 z roku 1987.

Pro vývoj psychoanalýzy jsou základní následující data: 1908 se konalo v Salzburgu první neformální setkání tehdejších analytiků, což vedlo k vytvoření Mezinárodní psychoanalytické společnosti. V roce 1918 se nejprve formoval a posléze postuloval požadavek na tréninkovou analýzu, analytikovo teoretické vzdělání a supervizi. To vedlo k mezinárodnímu sjednocení psychoanalytiků. První ucelenou podobu dostalo vzdělání psychoanalytika až v roce 1947, když bylo definováno londýnským institutem. Postupem času se však požadavky na vzdělání a počty hodin tréninku a supervize navyšovaly. Mělo se tak předejít tomu, aby někdo kdo sám nebyl analyzován analyzoval ostatní (KOCOUREK, 1987).

Významnými osobnostmi pro vývoj československé psychoanalýzy jsou lékaři Nikolaj J. Osipov [*1877 - †1934], Jaroslav Stuchlík [*1890 - †1967] a Bohodar Dosužkov [*1899 - †1982].

Prvním významným mužem je pro psychoanalýzu u nás, ruský lékař Nikolaj Jefovič Osipov [*1877 - †1934]. Ten studoval nejdříve na lékařské fakultě moskevské univerzity, avšak byl vyloučen, a proto studia dokončoval v zahraničí a v roce 1903 promoval v Basileji. V roce 1911 pak habilitoval z psychiatrie. Zajímal se o psychoanalýzu a překládal Freudovy práce do ruštiny. Se Sigmundem Freudem si také několik let psal. V roce 1921 emigroval Nikolaj J. Osipov do Prahy. Nejdříve začal o psychoanalýze přednášet v Purkyňově společnosti. Později, v roce 1923, už jako docent Karlovy univerzity, začal přednášet psychiatrii se zřetelem na psychoneurózy, tedy klinickou psychoanalýzu. Od roku 1928 vycházel

v Československu psychoanalytický periodický sborník pod názvem „*Život a smrt*“ (KOCOUREK, 1987).

Druhý zmíněný, český lékař Jaroslav Stuchlík [*1890 - †1967], napsal první analytickou práci v českém jazyce v roce 1915. Nesla název „*O psychoanalyse*“, a byla publikována v roce 1916 ve 29. čísle *Časopisu lékařův českých* na stranách 900 až 905. Druhá část této práce byla otištěna v následujícím čísle, tedy čísle 30., na stranách 938 až 946. Článek pojednává o vzniku psychoanalýzy, o prvních pacientech léčených Josefem Breuerem [*1842 - †1925] a Sigmundem Freudem [*1856 - †1939], také jsou zde popsány základy tohoto přístupu a metody, které se při práci využívají, mimo jiné i výklad snů. Zmínka je zde i o asociačních experimentech prováděných Carlem Gustavem Jungem [*1875 - †1961] na Curyšské psychiatrické klinice. Jaroslav Stuchlík ve svém textu zmiňuje svého pacienta, kterého analyticky vyšetřoval. Pacient, mladý muž, měl odpor ke kouření a k tabákové vůni. Použitím asociační metody se jej podařilo Stuchlíkovi úspěšně vyléčit (STUHLÍK, 1916). Tento článek přednášel 25. října 1915 na Týdenní schůzi Spolku českých lékařů v Praze, krátký zápis je v *Časopise lékařův českých* z roku 1915 v čísle 43 na straně 1347. Jeho přednáška vyvolala diskuzi, o které se lze dočíst v následujícím čísle stejného časopisu. Antonín Heveroch [*1869 - †1927] se k Stuchlíkově přednášce vyjadřuje takto: „*Je zásluhou kol. Stuchlíka, že svou přednáškou přináší podnět k diskussi o věci, která bývá řešena jen na odborných kongresech psychiatrických nebo na schůzích odborných společností neurologů atd. Psychoanalýza je posud problémem a poměr psychiatrie k ní není doposud nikterak úplně vyjasněn. Literatura sem spadající je ohromná, ale všeobecně se vytýká, že psychoanalýza nemá dosti pevných podkladů, t. j. výsledek takových analytických pokusů závisí v každém případě od dobré vůle na obou stranách: na straně vyšetřujícího*

i na straně vyšetřovaného a bývá někdy těžko říci, která z obou účastněných stran k uspokojivému výsledku analýzy více přispěla.

Tím, co jsem řekl o psychoanalýze nikterak se nechci dotýkati kol. Stuchlíka, jehož zásluha zůstává tím nedotčena.” (HEVEROCH, 1915, s. 1348). Později od začátku 20. století až do 30. let 20. století se mluvilo o „Stuchlíkově košickém analytickém období“. Jaroslav Stuchlík je považován za zakladatele psychoanalýzy v Československu.

Třetím lékařem je Bohodár Dosužkov [*1899 - †1982], který se narodil v hlavním městě Azerbajdžánu v Baku a zemřel v Praze. Tento Česko-ruský neuropsychiatr studoval nejdříve gymnázium v Kyjevě, poté studoval v Rostově na Donu přírodní vědy. Mezi lety 1918 a 1921 žil v Istanbulu, v roce 1921 se přestěhoval do Prahy a do roku 1927 zde studoval medicínu se zaměřením na neurologii. V tom období se také seznámil s Nikolajem J. Osipovem a díky tomu se začal zajímat o psychoanalýzu. Ve válečném období měl velký přínos pro psychoanalýzu u nás, protože kolem sebe soustředil mladé psychoanalyticky a díky tomu bylo po skončení války umožněno obnovení psychoanalytických skupin v Praze. Snažil se o spojení učení Sigmunda Freuda a Ivana Petroviče Pavlova [*1849 - †1936]. Věnoval se teoretické a své klinické práci. Snažil se také o rozpracování svého psychoanalytického pojetí psychopatologie. Byl členem československé psychoanalytické společnosti a převážně se věnoval tréninku budoucích psychoanalytiků a své praxi jako psychoanalytik. Opakovaně se snažil o spojení české - československé psychoanalýzy s okolním světem, avšak doba mu nepřála. Naposledy se o to pokusil v šedesátých letech, kdy chtěl založit psychoanalytický institut a kliniku, avšak ani tehdy se mu to nepodařilo. Jeho pokusy i tak přinesly úspěch, neboť poté narostl zájem o psychoanalýzu a psychoanalytické vzdělání mezi lékaři, psychology a dalšími příbuznými profesemi. Napsal např. knihy *Vznik a základy psychoanalýzy*, *Psychoneurózy* nebo *Neurózy*

a láska (ta měla vyjít v roce 1948, ale již se tak nestalo) (KOCOUREK, 1997). Jiří Kocourek [*1948] o něm napsal „Především jemu patří nehynoucí dík nás všech nastupujících a pokračujících za to, že psychoanalýza u nás přežila a že v ní můžeme pokračovat.“ (KOCOUREK, 1997, s. 25).

V nezávislém časopise *Přítomnost*, který vychází v Čechách již od roku 1924, najdeme článek z 9. října 1924 „*Ponurý Eros*“ od Ferdinanda Peroutky [*1895 - †1978]. V tomto textu přibližuje teorii Sigmunda Freuda. Ferdinand Peroutka ji dle mého názoru velmi zesměšňuje a nevidí v ní nic přínosného. Článek sice vyšel v roce 1924, ale v tu dobu ještě nevyšla v češtině ani jedna publikace od Sigmunda Freuda, což samo o sobě ukazuje, jaké u nás měla psychoanalýza postavení. „*U nás v Čechách si nedovedeme dosti dobře učiniti představu o Freudově vlivu. Neboť u nás zůstal skoro neznám. Nevyšla jediná česká publikace, která by se zabývala jeho naukou. Snad je to nehybností a konservativností naší vědy, která vždy počíná kompilovat až teprve po určité době. Snad je v tom však i určitá resistance národního charakteru proti této nauce. Snad se česká povaha, libující si v mírném světle rozumu, vůbec nikdy nemůže oddati této temné mystice, tomuto absolutnímu vítězství irrationality, kde i maličké a pokroucené pudy úplně převyšují všechnu úvahu a všechno chtění. Freud dobyl si téměř úplně vídeňské půdy, která psychologicky byla jaksi předurčena k přijetí této nauky. Myslím, že v míře neposlední bylo to vlivem převážně účasti, kterou má židovství na vídeňské kultuře. Židovská mysl, labilnější a sama o sobě více podléhající nervům, zdá se býti nejprístupnější lákadlům psychoanalýsy. Ve Vídni se Freudova nauka stala mezi inteligencí téměř populární.“ (PEROUTKA, 1924, s. 618). Dále píše: „*Ať jakkoliv se soudí o psychoanalýze, je jisto, že měla výsledky svým způsobem léčení. Tento způsob ovšem velmi udivoval lékaře starší školy: záleží vlastně jen v rozhovoru; pacient a lékař společně pátrají po**

příčinách nervové poruchy. ... Psychoanalýza pak léčí tím způsobem, že pomáhá pacientovi uvědomiti si tento podvědomý děj. V podstatě vyvádí nemocného z bludu, přeřívá fantazie do střízlivé reality." (PEROUTKA, 1924, s. 620). O dva roky později v lednovém čísle z roku 1926 vyšel v *Přítomnosti* další článek pod názvem „Z ordinace psychoanalytikovy“.

„(Poznámka redakce. Uveřejnili jsme již několik kritických a informačních článků o psychoanalýze chtějíce seznámiti své čtenáře s touto novou psychologickou (lépe řečeno psychiatrickou) školou, která našla vášnivé vyznavače po celém světě. Uvedli jsme vždy své výhrady proti psychoanalýze. Řekli jsme, že je nesmyslné dělati z ní světový názor. Postavili jsme se proti jejímu upřílišněnému zdůrazňování sexuálního. I když nesouhlasíme s teorií psychoanalýzy, která ostatně je kriticky zkoumána i novějšími jejími přívrženci, zdá se, že je nutno připustiti její výsledky na poli léčebném. I zde s jednou výhradou: zdá se, že psychoanalytickou methodou lze docílití výsledku pouze u osob hysterických...)“ (PEROUTKA, 1926, s. 7-8). Také stanovisko Tomáše G. Masaryka [*1850 - †1937] bylo odmítavé. Jak z uvedených textů vyplývá, postavení psychoanalýzy u nás opravdu nebylo jednoduché.

Československá psychoanalytická společnost byla etablována až v roce 1936 a i poté se ve srovnání s jinými zeměmi psychoanalýza u nás rozvíjela jen zvolna. Panoval zde totiž vůči psychoanalýze určitý odpor. Ten se projevil také v roce 1931, kdy se v Příboru oslavovaly Freudovy 75. narozeniny. Sigmund Freud byl v té době mezinárodně uznávaná osobnost, a přesto se řada významných osobností v Československu omlouvá z účasti na této oslavě.

Která data a události zmínit z meziválečného a válečného období, jež se psychoanalýzy přímo týkají? Pro vývoj tohoto oboru v našich zemích bylo důležité, že ve 30. letech Československo navštívilo několik významných

psychoanalytiků. V roce 1931 se např. vrátil Emanuel Windholz [*1903 - †1989] z berlínského psychoanalytického institutu. Za několik let přijíždí manželé Deriovi a paní Frances Deriová [*1881 - †1971] zde působila řadu let v aktivní psychoanalytické práci. Na základě stabilizace psychoanalytické skupiny u nás pověřila Mezinárodní analytická asociace Vídeňskou psychoanalytickou společností, aby vyslala tréninkového analytika. A tak v roce 1935 přijel do Prahy Rakušan Otto Fenichel [*1879 - †1946] a spolu s ním také Annie Reichová [*1902 - †1971] a Steffi Bornsteinová [*1893 - †1939]. Díky tomu byla v roce 1936 česká psychoanalytická skupina uznána jako oficiální Společnost pro studium psychoanalýzy, jejím předsedou byl jmenován Emanuel Windholz. Bezprostředně předválečné období, tedy do počátku roku 1939, bylo již obdobím největší prosperity psychoanalýzy v Československu. To však bohužel netrvalo dlouho. Vzhledem k mezinárodní politické situaci odešla řada osobností do zahraničí a v roce 1939 byla rozpuštěna i psychoanalytická společnost. Zůstalo zde jen několik málo lidí, mezi nimi např. manželé Briefovi, manželé Frankovi, manželé Dosužkovovi nebo Theresa Bondyová [*? - †1941] a Steffi Bornstein-Windholzová [*1893 - †1939]. Bohodár Dosužkov [*1899- †1982] hrál v období německé okupace českých zemí důležitou roli, protože kolem sebe soustřeďoval mladé zájemce a pravidelně je soukromě vzdělává v psychoanalýze. Členy skupiny byl např. Ferdinand Knobloch [*1916], později také Jiřina Knoblochová [*1918] dále Kurt Freund [*1914 - †1996] nebo Ladislav Haas [*1904 - †1986]. To významně přispělo k vytvoření základny pro obnovení činnosti psychoanalytické skupiny v Praze, k němuž došlo v druhé polovině roku 1946 (KOCOUREK, 1987).

2.4 Psychoterapie

Tento relativně mladý obor se systematicky v praxi používá zhruba od počátku 20. století. Psychoterapie prodělala velkou řadu změn a stala se z dříve pouhé dovednosti samostatným teoreticko-aplikačním oborem. Na začátku vznikala a byla užívána právě v rámci medicíny, přesněji v rámci neuropsychiatrie (BORECKÝ a VYMĚTAL, 1985). I když bychom jistě našli již v léčebných metodách a postupech rudolfínské medicíny řadu psychoterapeutických momentů, hlavně pokud se týká snah o vyzdvižení mentální hygieny, prosadily a i v průběhu následujících období se u nás udržely dva hlavní proudy. Oba byly rozvíjeny ve druhé polovině 19. století. První proud se věnoval výhradně aplikaci sugesce a hypnózy, přišel z Francie, kde byl aplikován v nemocnici Salpetriere, což je nemocnice ležící ve městě Nancy. Druhý proud přišel z Vídně a jednalo se o psychoanalýzu vytvořenou Sigmundem Freudem. Podle Vladimíra Boreckého [*1941 - †2009] je hlavním zlomem pro uvedení psychoterapie do praxe rok 1886. Tehdy se na české Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze, jak jsem již uvedla, začala v rámci studia medicíny vyučovat psychiatrie v českém jazyce. S aplikací psychoterapie u nás začal podle Vladimíra Boreckého později až lékař Jan Šimsa, který byl např. u Jeana-Martina Charcota [*1825 - †1893] v Pařížské nemocnici *Salêtrier* (BORECKÝ, 1987). Je tedy patrné, jak byla psychoterapie úzce spojena s medicínou, neboť to byli právě lékaři, kteří se jako první stali psychoterapeuty.

Věnujme nejdříve krátce pozornost českému lékaři a neuropsychiatrovi Karlu Kuffnerovi [*1858 - †1940]. Karel Kuffner ve své knize *Psychiatrie* z roku 1897 věnuje několik stran právě tomuto oboru. Dle jeho názoru byly základy pro psychoterapii položeny zjištěním a uznáním toho, že duševní onemocnění je projevem chybné funkce jak psychických

zkušeností, tak špatného fungování „*psychického orgánu*“, a tak se dá díky vhodnému a včasnému zakročení danou nemoc vyléčit nebo alespoň zpravidla zmírnit (KUFFNER, 1897, s. 242). Psychoterapie se tak začala používat jako metoda léčby, resp. jako pomocná metoda při léčbě. Sám Karel Kuffner klade důraz na individualitu člověka a upozorňuje na důležitost pohledu na pacienta jako na jednotlivce. Lékař se na svého pacienta má dívat ze všech stran a vyhnout se tak jednostrannému rádobu universálnímu přístupu k pacientům. *„Avšak ačkoli takto tendence psychotherapeutická v nejširších svých obrysech tíhne k unifikované universálnosti metod léčebných, přece zase jako v kterémkoli jiném odvětví medicíny, tak zde, a sice v míře ještě vyšší musíme léčebné detaily v konkrétním případě přihlížeti k osobním zvláštnostem jednotlivce, bráti do rozpočtu jeho povahu duševní a jeho poměry somatické.“* (KUFFNER, 1897, s. 243). Karel Kuffner se také dále věnuje psychotherapeutickým zásadám. Upřímnost a loajalita mezi lékařem a pacientem je základní předpoklad vzájemného vztahu. Pacient by měl vždy vědět, že se léčí, a že lékaři jde o jeho vyléčení. Měl by proto také důvěřovat svému lékaři, že se o jeho vyléčení snaží a udělá pro ně maximum. Pacientova důvěra a víra ve své uzdravení celkově napomáhá ke zlepšení stavu a rychlejšímu uzdravování. Škodlivý vliv může mít např. pokus o vyvrácení a napravování myšlení pacienta, což je docíleno tím, že na něj jeho ošetřující lékař naléhá (KUFFNER, 1897).

V dalším textu krátce zmíním některé myšlenky mimořádné osobnosti československé psychiatrie a psychoterapie, jímž je další lékař Jaroslav Stuchlík [*1890 - †1976]. Jaroslav Stuchlík se díval na člověka jako na psychosomatický celek. Díky svému dlouholetému studiu a pobytu v zahraničí chápal nemoc v širších souvislostech, možná i proto kladl důraz na prevenci a zdůrazňoval úlohu psychohygieny. Níže uvádím citaci podle Vladimíra Boreckého a Jana Vymětala ze Stuchlíkovy stěžejní publikace

Nárys psychoterapie a psychohygieny, která měla vyjít v roce 1949, avšak díky politické změně v Československu pulty knihkupců nikdy nespátřila. Nejednalo se o učebnici, ale o úvod do problematiky určený hlavně pro lékaře a mediky. Informovanost široké odborné veřejnosti o tomto tématu byla v té době velmi malá. Také proto se jedná o stěžejní dílo v historii vývoje československé psychoterapie a psychohygieny. Práce je pozoruhodná nejméně ve třech směrech, a to: kniha je první původní československá odborná publikace na toto téma; autor zastává stanovisko diferencovaného přístupu při léčbě psychologickými prostředky a člověk je pojmán jako psycho-sociálně-somatický celek; originálním rysem je také spojení psychoterapeutického a psychohygienického hlediska (BORECKÝ a VYMĚTAL, 1985). Jak ukazuje: *„Člověka však nutno vždy bráti jen jako jednotný, nedělitelný celek, jako globální jednotku, v níž všechny předměty nejsou nějak izolovaně omezeny podstatou nebo umístěním, nýbrž vždy celkově jednotné a nedělitelné. Neexistují nějaké samostatné chemické děje, nejsou izolovaná orgánová onemocnění; jsou jen změny převážně se jednoho orgánu, jedné tkáně, jedné lokality týkající, nebo např. význačně chemicky či anatomicky charakterizovatelné. Nejsou tedy také děje, které by byly jen tělesné, a jen duševní.“* (cit.dle BORECKÉHO a VYMĚTALA, 1985, s. 16-17). Jaroslav Stuchlík vymezuje psychoterapii ve své knize takto: *„Psychoterapie je léčebné ovlivnění nemoci nebo projevů nemocnosti duševními prostředky a methodami. Při čemž výrazem „prostředky a methodami“ rozumíme ovšem i jakýkoliv hmotný zákrok, jehož působnosti není však dána jeho fyzikální podstatou, nýbrž jeho psychickým pochopením (injekce jako sugestivní psychotherapeutický prostředek apod.).“* (cit.dle BORECKÉHO a VYMĚTALA, 1985, s. 16). Důležité je poznání vzájemných vztahů mezi tělesnými a duševními ději, z čehož vyplývá význam a postavení psychologie v medicíně. *„Otázka o vzájemném „působení“ psychického a somatického je věčný problém filozofie,*

psychologie, a fyziologie... Musí na tomto místě stačiti poukaz na zkušenost vyúsťující v názor, že opravdu vysloveně organické pochody mohou býti a skutečně bývají vyvolány psychicky... Proto každá léčba má býti „psychosomatická“, stejně jako globální pochopení nemoci je vždy „psychosomatické“.” (cit.dle BORECKÉHO a VYMĚTALA, 1985, s. 17). Vzájemný vztah mezi lékařem a pacientem hraje také podle Jaroslava Stuchlíka v psychoterapii významnou roli. „Při psychoterapii... je raport podmínkou. Jeho vytváření závisí nejen na psyche pacienta, ale i na psyche lékaře. Vztahy jsou vzájemné. Jeden druhému může být sympatický nebo protivný. Ale je povinností psychotherapeuta, aby sám vytvářel situaci, která znamená z jeho strany vyjití vstříc pacientovi. V tom spočívá právě „umění“ psychotherapeutické.” (cit.dle BORECKÉHO a VYMĚTALA, 1985, s. 17). I on si už tehdy byl vědom toho, že ne pro každého pacienta je psychoterapie vhodná metoda. „Někdy zase běží o případ, který je psychotherapeutovi poslán z neznalosti, který se tedy k psychotherapii nehodí. Pak je lépe buď léčbu odmítnouti, nebo pacientovi otevřeně objasnit o čem jde a več může doufat. Mravně je psychotherapeut oprávněn odmítnouti a vůbec rozhodovati samostatně, stejně jako chirurg odmítá operaci, nebo jako kterýkoli odborník odmítne převzetí léčby z titulu, že to do jeho oboru nepatří. ... Přímo, striktní, řekl bych kausální indikací tvoří zjištění psychogenesy nemocnosti. Je-li nemoc skutečně psychogenně podmíněna, pak není jiné adekvátní terapie.” (cit.dle BORECKÉHO a VYMĚTALA, 1985, s. 17-18). Dále pokračuje „Kontraindikací psychotherapie jsou v první řadě určité stavy tělesné. Nebudu např. hypnoticky odstraňovat bolest tam, kde ji diagnosticky potřebuju. ... Nebudu jindy aktivně psychicky zasahovati tam, kde by jiný zásah byl adekvátnějším mimo jiné i proto, abych nedodal event. nový morboplastický materiál k vytvoření psychické nadstavby stávajícího somatického onemocnění. ... Nebudu analysovat methodou dospělých dětí, protože by to nejpravděpodobněji vedlo k prohloubení konfliktů. Nebudu

analysovat tam, kde není dána možnost aspoň aktivního zakončení a resumování třeba neúplných výsledků." (cit.dle BORECKÉHO a VYMĚTALA, 1985, s. 18-19). Za velmi zajímavý považuji jeho názor na skupinovou psychoterapii a svépomocné skupiny, které v té době začaly vznikat. Považuje totiž psychoterapii za léčbu zásadně svým principem individuální, jelikož se jedná o nejintimnější záležitosti člověka, jedná se hlavně o akcentování subjektivity a subjektivnosti prožitků a jejich hodnocení (BORECKÝ a VYMĚTAL, 1985).

A co si diskutovaný autor myslí o mravnosti psychoterapeuta? Čteme: *„Na konec všeobecných rozborů nemohu opomenouti znovu zdůrazniti mravní hodnotu psychoterapeuta. O vědecké hodnotě není potřeba diskusí. Na mravní možno jen poukázati. Jestliže cílové zaměření zaměřené a skutečně oprávněné heslo: účel světí prostředky, jest právě v psychotherapii, vzhledem k časté nepřiléhavosti method, stále zdůrazňováno, pak v konsekvenci znamená zvýšenou náročnost na mravní kvalitu psychotherapeuta. Proto necht' nezneužije nikdy svého výjimečného postavení.*" (cit.dle BORECKÉHO a VYMĚTALA, 1985, s. 19). V druhé části knihy se Jaroslav Stuchlík věnuje psychohygieně. *„Lze říci, že dle prof. J. Stuchlíka stojí psychohygiena na prvním místě ve službě prevence duševních poruch a onemocnění. Svůj úkol plní tehdy, jestliže napomáhá optimalizaci života člověka jakožto sociální bytosti.*" (cit.dle BORECKÉHO a VYMĚTALA, 1985, s. 21). Kniha končí pozoruhodným konstatováním: *„Všude, kde přechodně jakoukoliv revoluci došlo k uvolnění rodinných vztahů, poznalo se brzy, že je to špatné. Jakákoliv formace společenská se neobejde bez spokojenosti rodinného života. Proto je psychohygienicky sem spadající komplex tak důležitý. Že nelze přezíratí stránky hospodářské, ví nejen každý sociolog a státník, ale prostě každý člověk. Že vedle „hospodářství“ jsou však i činitelé „psychičtí“ nesmí aspoň býti zapomináno. Spíše stále musí býti zdůrazňováno.*

Konečně pak nebude asi námitek proti tvrzení, že všechny vztahy lidské mají být „dobré“. Že společnost má spěti k tomu, aby byla „dobrou společností“. Vždyť jedině tak lze dosíci spokojenosti univerzálnějšího charakteru, k níž všichni směřujeme.

V psychohygienické literatuře proto stále hlasitěji se ozývají slova: „dobré vztahy“, „lidské vztahy“, „dobré společnosti“. Psychohygienu se stává naukou o lidských vztazích vedoucích k dobré - dokonalé - společnosti. Delikátní v pochopení i provedení. Nadmíru užitečná ve výsledcích. Proveditelná jen jako organická nadstavba vší psychohygieny individuální i sociální.“ (cit.dle BORECKÉHO a VYMĚTALA, 1985, s. 21). Jeho kniha o psychoterapii a psychohygieně byla na svou dobu průlomová. Poskytovala v době vydání jediný přehled o tom, co bylo ve světě o psychoterapii známo (BORECKÝ a VYMĚTAL, 1985).

U uvedených psychoterapeutů se opakuje několik věcí, na které se nesmí zapomínat ani dnes. Jde o přístup k pacientovi / klientovi jako k člověku, který je naprosto jedinečný. Psychoterapeut na něj musí nahlížet i komplexně, celostně. Psychoterapeut by měl pro úspěšnou práci s klientem vytvořit bezpečné, příjemné prostředí a být k němu taktně a pravdivě upřímný.

3 VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI PSYCHOTERAPIE

Ráda bych se věnovala několika osobnostem, které se podílely na vývoji a spoluvytvářely naši psychoterapii. V dnešní době jsou jejich jména skoro zapomenuta, což ale nemění nic na skutečnosti, jak důležitou roli hrály v historii české a slovenské psychoterapie. Byly to právě tyto významné osobnosti, které položili základy, na které bylo možno později navazovat.

V této části práce se budu opírat zejména o *Psychoterapeutické sešity* č. 13 a č. 19 z let 1985 a 1987.

3.1 Jan Šimsa

Jan Šimsa se narodil v roce 1865 ve Vahlovicích u Blatné v jižních Čechách a zemřel v roce 1945 v Praze. Po absolvování gymnázia v Českých Budějovicích odešel studovat do Prahy medicínu, kterou dokončil po šestiletém studiu v roce 1891. Jako sekundární lékař působil například 5 let v Královském českém zemském ústavu pro choromyslné v Dobřanech, později, v roce 1895 se stal

foto č. 1 Jan Šimsa, 1932

ředitelem Zemského chorvatského ústavu pro choromyslné v městě Stenjevcu u Záhřeba. Tento ústav zreorganizoval a rozšířil (SEMERÁD a KILMA, 1915). Nové podněty a zkušenosti sbíral i při svých častých cestách po Evropě, orientoval se pak především na moderní psychoterapeutické postupy a na fyziatrické postupy (BORECKÝ, 1987).

Poté co se vrátil z Chorvatska do Čech, v roce 1901 začal budovat v Krči sanatorium „*Vita nova*“ (nový život). Sanatorium mělo léčit psychicky nemocné ženy, až později se věnovalo péči o nervově a duševně nemocné, vybudoval také oddělení pro psychózy a léčil také vnitřní choroby. V roce 1909 se přeorientoval pouze na bohatou klientelu, té byla poskytnuta jak nadstandardní léčba, tak i luxusní zařízení a vybavení sanatoria. I zde však museli pacienti dodržovat přísnou dietu a abstinovat. V roce 1915 bylo o tomto sanatoriu napsáno: „*Ústav tento jeho energií, odbornou kvalifikací a neúmornou pilí zkvétá a rozšířen jest v poslední době různými odbornými odbočkami na skvělé, vzorné sanatorium, jež zasluhuje nejlepšího doporučení.*“ (SEMERÁD a KILMA, 1915, s. 1596). Jan Šimsa své sanatorium vedl téměř 20 let, tedy do první světové války, později už nebyl schopen provoz obnovit. V roce 1920 jej proto přenechal Spolku pro ochranu matek, dnes je v tomto areálu Kojenecký ústav (BORECKÝ, 1999).

Ve své soukromé praxi Jan Šimsa aktivně aplikoval psychoterapii. Jak píše ve své knize „*Suggesce a hypnosa v dějinách národů*“ z roku 1920 : „*Celá psychotherapie na tomto principu se zakládá a hlavní naší snahou je docílití výsledky rozumným výkladem, vštěpovati správné názory, budovati vlastní energii a přesvědčení. ... Pacient nikdy necítí a také cítit nesmí, že by se mu něco vnucovalo, suggerovalo, s čím by se nemohl v nitru smířiti. ... Lékař léčí silou svého přesvědčení, svou víru v uzdravení každým slovem a výrazem přenáší na pacienta.*“ (ŠIMSA, 1920, s. 21). V této knize také zmiňuje, jak je důležité všestranné vyšetření pacienta, a to nejen tělesného, ale i duševního stavu. Na pomoc při léčbě pacienta, u kterého je potřeba dostat se hlouběji do jeho nitra, doporučuje využití Freudovy teorie. Mimo to se v knize věnuje i uplatnění sugesce v jiných směrech, hlavně pak v náboženství, při válkách a v šamanismu (ŠIMSA, 1920).

Velký přínos měl také v boji proti alkoholismu a narkomanii. Sám založil v roce 1905 Český zemský spolek proti alkoholismu, stal se také spoluzakladatelem Svazu abstinentů. Šimsovo pojetí psychoterapie se vyvíjelo od pojetí hypnoterapie charcotovského a forelovského typu až k dynamickým přístupům. Také přešel od generalizovaného pojetí psychoterapie, tedy od životní, všeobsahující moudrosti, ke konkretizaci postupů a jejich výraznému odlišování. Ve své bohaté publikační činnosti se věnoval přímo psychoterapii. V roce 1935 vyšla „*Léčba nervos*“, v roce 1936 vydal knihu „*Neurosy sexuální*“ (BORECKÝ, 1987).

Vladimír Borecký o jeho způsobu práce napsal: „*Rovněž pozitivně možno hodnotit přechod od příliš generalizovaného pojetí psychoterapie jako všeobsahující životní moudrosti k větší konkretizaci dílčích postupů a k jejich výraznějšímu odlišování. Přestože Šimsa více informuje než by přinášel původní postupy, nebyl jenom teoretikem, ale prakticky se psychoterapii věnoval. Šimsa nevytvořil školu a nezanech žáků. Autoritativní a direktivní forma jakou formuluje vztah k pacientovi je pro dnešní rozumějící orientaci zcela nepřijatelná a její dikce vyznívá komicky. Přes všechny výhrady nelze upřít Šimsovi prioritu v uvádění psychoterapie a při každé kritice brát v úvahu těžkosti a nepochopení, s kterými se nutně musel setkávat.*“ (BORECKÝ, 1987, s. 2).

K jeho životnímu výročí, 50. narozeninám, napsala redakce Časopisu lékařův českých o Janu Šimsovi několik řádek, v nich popisují jeho úspěch. „*Dr. Šimsa patří k našim nejpopulárnějším lékařům a proslul hlavně jako přední propagátor protialkoholové akce a jest činným představitelem hnutí abstinentního u nás. ... Šimsa má za sebou bohatou činnost odbornou humanitní, organisátorskou. Vedle celé řady článků, pojednání, třeba vytknouti jeho činnost přednáškovou, kteráž ve veřejnosti naší*

zasluhuje zvláštního ocenění a uznání.“ (SEMERÁD a KILMA, 1915, s. 1596).

3.2 Ctibor Hugo Bezděk

Ctibor H. Bezděk se narodil v roce 1872 v Podivíně na Moravě a zemřel roku 1956 v Senohrabech, ve středních Čechách. V raném dětství zažil několik ztrát. V sedmi letech přišel o oba rodiče a později i o sestru, všichni tři podleli „rodinné nemoci“ - tuberkulóze.

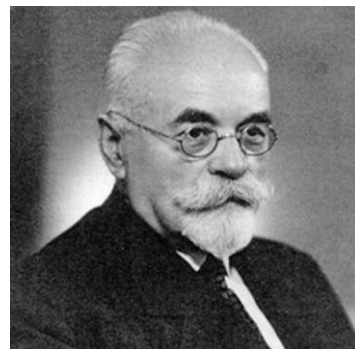

foto č. 2 Ctibor H. Bezděk

Vyrůstal tak u svých prarodičů z otcovy strany v Kobylí na Moravě. V Brně později absolvoval gymnázium, avšak za studiem medicíny se vydal do Vídně, kde studoval mezi lety 1893 až 1898. Tam se spřátelil s řadou slovenských kolegů. Během studií ve Vídni také poznal svou budoucí ženu, ruskou šlechtičnu, Varvaru Dmitrijevnu Rudněvovou [*1872 - †1945], která studovala medicínu v Curychu a ve Vídni si doplňovala svá studia.

Po dokončení studia nastoupil k vojenskému námořnictvu, kde pracoval ve svém oboru, tedy jako lékař. Poté pracoval i se svou manželkou v různých nemocnicích či jako obvodní lékař napříč Evropou. Podnikl např. také cestu do Tuly, což je město jižně od Moskvy, tam s rodinou půl roku žil. Ne vždy se však setkali s vlídným přijetím. Ve Žďánicích, kde pracoval jako obvodní lékař, údajně podpálila část vesničanů jeho rodinné dům. Se svou rodinou se často stěhoval. Od léta roku 1908 pracovali oba manželé v letních sezonách v rakouském městečku Bad-Halle ve zdejších lázních, v zimě pak pracovali na různých klinikách. Byli např. na

soukromé klinice v Moskvě nebo v tyrolském plicním sanatoriu ve městě Arc, ale také na pražských klinikách.

Ctibor Bezděk se sice vzdal všech svých vojenských hodností, ale přesto pracoval během první světové války na lodi, která byla upravena jako lodní lazaret a byla trvale ukotvena u břehu. Poté byl v roce 1916 přeložen do tábora ve Steinklamu u Vídně, kde se potkal také s Jaroslavem Stuchlíkem. Zajímavé je, že o tomto setkání neexistuje ani u jednoho z nich nějaká písemná zmínka. Až do konce války pak Ctibor Bezděk působil v uprchlickém táboře v Německém Brodě. Po válce se se svou rodinou přemístil na dvanáct let na Slovensko, do Ružomberka. Toto období bylo pro jeho práci velmi významné, neboť měl na starosti zdravotně-sociální péči ve městě. Začal zřizovat např. poradny pro matky s kojenci či abstinční poradny. Podílel se také na zřízení Československého Červeného kříže a vybudování okresní nemocnice. S manželkou, která se věnovala hlavně péči o matky s dětmi, společně pečovali o opuštěné děti (BEZDĚK, 2011). Věnoval se také publikační činnosti a kulturnímu životu v Ružomberku a jeho okolí. Sám přednášel, trávil čas na besedách ve věznici a organizoval přednáškové cykly zabývající se aktuálními tématy. Mimo to zkoumal několik let vliv mravního stavu člověka na tělesné zdraví, což vedlo ke vzniku etikoterapie. O etikoterapii píše ve své knize „*Etikoterapie - Záhada nemoci a smrti, Léčení mravností I.*“, která byla prvně vydána v roce 1931 a naposledy v roce 1995. Vytvořil tak vlastní nauku a způsob léčení (BEZDĚK, 2011). Na začátku 30. let se odstěhoval s rodinou do Prahy, důvodem byl hlavně fanatismus Hlinkových stoupenců, který mu výrazně ztěžoval práci. V Praze si založil se svou ženou lékařskou praxi a etickou poradnu. Intenzivně se věnoval lékařské osvětě a sociální péči, ujal se např. vedení kurzů pro dobrovolné sestry Československého červeného kříže. Stal se předsedou Českého abstinčního svazu a vedoucím lékařem

Českého abstinentního svazu pro duševní zdraví. Jeho žena zemřela koncem roku 1945. Ctibor Bezděk ještě zůstal do roku 1950 v Praze, pak se ale natrvalo přestěhoval za rodinou do Senohrab. Až do svých 83 let pracoval jako praktický lékař v Říčanech a působil tamtéž jako vedoucí protialkoholní poradny. Až do konce svého života propagoval zdravou a přirozenou životosprávu (BEZDĚK, 2011).

Vladimír Borecký o něm napsal v *Psychoterapeutických sešitech* toto: „*Na rozdíl od deklamativního Šimsy je u Bezděka pozoruhodná vyrovnanost mezi vnitřními mravními postoji a mravností, kterou teoreticky proklamuje ve své etikoterapii a institucionalizuje ve své Etické poradně.*“ (BORECKÝ, 1987, s. 4).

Po jeho smrti v roce 1956 napsal Jaroslav Stuchlík pro *Časopis lékařů českých* krátký článek „*MUDr. Ctibor Bezděk*“, pojednávající o jeho přínosu pro medicínu a psychoterapii. „*Už v době, kdy psychotherapie byla ještě shovívavě trpěnou popelkou, uplatňoval koncepci nedílnosti utrpení, jemuž se říká nemoc, a svým nemocným pomáhal možná daleko častěji otcovskou domluvou a vlídným slovem než předepsaným lékem. Pochopil dávno vliv konfliktovosti pro etiologii neurotických a afektivních rozlad, a shrnul dokonce své názory v kazatelskou >Etikoterapii<, čtenou a diskutovanou velmi širokým okruhem prostých i vzdělaných pacientů. ... v kroužcích své pražské sobotní ordinace, v níž zcela samostatně prováděl to, co se jinde honosně nazývá „skupinovou terapií“ a je jedním z recentnějších „derniers cri“ psychotherapie.*“ (STUHLÍK, 1956, s. 528).

3.3 Vilém Forster

Vilém Forster se narodil v roce 1882 u Tábora v jižních Čechách a zemřel v roce 1932 u Benešova ve středních Čechách. Vystudoval gymnázium v Táboře a v roce 1901 začal studovat tzv.

foto č. 3 Vilém Forster

Bolzanovskou triádu na pražské české filozofické fakultě. Jeho oborem byla kombinace filozofie, matematiky a fyziky. Studium s několika přestávkami trvalo celých šestnáct let, ale již během studia začal navštěvovat některé psychologické přednášky. Při studiu pracoval v Zemském výboru českém jako úředník v účtárně. Svá studentská léta prožil v kruhu pražské bohémy, hlavně v kruhu kolem Jaroslava Haška [*1883 - †1923], byl také členem Strany mírného pokroku v mezích zákona. Pod pseudonymem prof. W. Förster vydal Vilém Forster několik povídek, poukazují na to Vladimír Borecký a Augustin Knesl (BORECKÝ, 1987). Také se u Vladimíra Boreckého můžeme dočíst, že Vilém Forster zápolil s alkoholismem, což ovlivňovalo jeho práci a jeho pohled na danou problematiku (BORECKÝ, 1987). „*Forsterova pozitivistická orientace v zajímavém reliéfu kontrastuje se spiritualistickým založením Šimsy a Bezděka, podobně jako jeho životní zkušenosti a jejich programovým abstinentismem.*“ píše Vladimír Borecký (BORECKÝ, 1987, s. 5).

Jakožto psycholog se později věnoval oblasti výzkumu a to sugesci a hypnóze, nikoli klinické psychoterapii. Svou disertační práci na téma „*Psychologie známostí*“ obhájil v dubnu 1918. V roce 1926 napsal také knihu „*Duševní poruchy a jich léčení*“, což je první práce psychologa, který se věnuje tématu psychopatologie a psychoterapie. Byl tedy prvním ne-lékařem zabývajícím se tímto oborem. V této knize se můžeme dočíst „*Duševní život záleží v souvislém pásmu představ a jednání. Nic se neděje*

bez příčiny, každý vědomý obsah a každé jednání v určitém okamžiku mého života je vzbuzeno působením vnější skutečnosti nebo vzpomínkami. To, co vede k vybavení určité představy nebo jednání, nazýváme motivem, vnitřní jejich příčinou.” (FORSTER, 1926, s. 16). „Pochyby, pocit nedokonalosti a neklidu, který stále nutí psychastenické lidi k opakování pokusů a stálému přesvědčování se, že dobře provedli jakýkoli úkol, má vždy zdroj v nesplněné velké životní tužby. Lidé se smíří s osudem, ale vnitřně jej nepřekonají.” (FORSTER, 1926, s. 29).

Vilém Forster se plně psychologii začal věnovat až po převratu v roce 1918. V roce 1919 získal stipendium v Anglii, kde studoval u Charlese Edwarda Spearmana [*1863 - †1945] psychotechniku a u Williama Browna [*1881 - †1952] klinickou psychologii. Podařilo se mu vidět některé britské věznice, kde se seznámil s trestanci a narušenými nezletilými a také navštívil školu pro zpustlou mládež. Po roce se pak přesunul do Paříže, kde se na klinikách u Georga Dumase [*1866 - †1946] a Pierra Janeta [*1859 - †1947] věnoval psychopatologii a psychoterapii, a tak navázal na studium psychotechniky. Za další rok se přesunul do Německa, kde navštívil proslulé psychologické laboratoře a zúčastnil se psychologického sjezdu v Magdeburgu. Ve stejném roce, tedy v roce 1921, se vrátil zpět do Prahy a ještě téhož roku habilitoval. Jeho práce nesla název *„Energetické vlastnosti nervového dění a dynamika reflexů hybných a logických“*. Navazoval na pozitivistickou psychologii Františka Krejčího [*1858 - †1934], jehož pojetí psychofyzického paralelismu se snažil prohloubit, což se mu však příliš nedařilo. Také se postavil v zásadních otázkách důrazně proti spiritualistickým proudům. Mimo svou pedagogickou činnost se věnoval mnoha dalším aktivitám. Byl jmenován mimořádným profesorem v roce 1929. Vedl Psychotechnický ústav Masarykovy akademie práce mezi lety 1923-1925, zpracovával výchovné metody pro mladé trestance pro resort spravedlnosti a do roku 1926 vedl

externě Vojenský psychologický ústav. Jak jsem již napsala, Vilém Forster byl proti spiritualistickým proudům. Vladimír Borecký o něm píše, že jeho „*studium hypnózy a sugesce ho přivedlo k systematickému pokusu o vyvrácení módních domněnek o okultních úkazech v přehledné a záslužné monografii, v níž v závěru varuje před nebezpečím tehdy rozšířeného spiritismu.*“ (BORECKÝ, 1987, s. 7). Tímto se Vilém Forster nevyhnul přímé konfrontaci s Janem Šimsou (BORECKÝ, 1987). Ve své knize „*Duševní poruchy a jejich léčení*“ má Vilém Forster kapitolu „*Léčení zázračná a mravní*“, ve které se můžeme dočíst např. toto: „*Od nejstarších dob a dosud s největším úspěchem jsou léčebně využívána náboženská místa a náboženské předměty (relikvie, obrazy a p.). Podstatné při zázraku je, aby se v člověku vzbudila žhavá touha, aby se s ním stala vnitřní změna a aby měl důvěru, že určitý předmět chová v sobě zázračnou moc změnu tuto způsobiti. ... Vše to má dobrý smysl; jde o to, aby se touha nemocného vystupňovala do nejvyšší míry; aby si vykoupil svou naději osobní námahou a obětmi; aby dav spoluvěřících vzbudil v něm důvěru v moc božstva; aby všechny jeho myšlenky a přání se upínaly ke konečnému okamžiku, kdy spatří zázračný symbol tváří v tvář a bude učiněn účastným milosti. ... Základní vada je v tom, že nemocní přicházejí do zázračných míst nejsou předem lékařsky vyšetřeni, aby bylo možno zjistiti, o jakou nemoc běží, a jejich zdravotní stav není po >vyléčení< sledován, a nevíme tudíž, zda vyléčení není pouze zdánlivé a subjektivní.*“ (FORSTER, 1926, s. 255-256).

„*Přestože jde o esejistickou práci, nezakotvenou v zobecnění vlastní klinické zkušenosti, vytváří v ní Forster bezděky protipól k direktivní, poučující psychoterapii Šimsově a k hlubokomyslné psychoterapii Bezděkové.*“ (BORECKÝ, 1987, s. 8). Jeho psychoterapie a psychopatologie ukazuje na důkladné studium dynamické psychoterapie, které ještě bylo obohaceno o klinické zkušenosti ze zahraničí. Přes jeho

redukcionismus, kdy např. přebírá názorné obrazy z aplikované fyziky a připodobňuje tak sebevraždu k prasknutí přehřátého kotle, „... k nám importuje klinické využití psychoanalýzy bez tajuplných vinět učení pro zaslouženosti.“ (BORECKÝ, 1987, s. 8). Také zdůrazňuje pohled psychologický před psychiatrickou klasifikací onemocnění. Vilém Forster tak vytváří „protipól k direktivní, poučující psychoterapii Šimsově a k hlubokomyslné psychoterapii Bezděkové.“ (BORECKÝ, 1987, s. 9).

3.4 Jaroslav Stuchlík

Jaroslav Stuchlík se narodil roku 1890 v Uhlířích v Podkrkonoší a zemřel roku 1967 v Praze.

Nejdříve navštěvoval měšťanku, pak si ale prosadil přechod na reálku, protože se již tehdy zajímal o přírodní vědy. Kvůli jeho zapojení do konfliktů v roce 1906 s vedením školy musel

foto č. 4 Jaroslav Stuchlík

přestoupit na jinou, liberálnější reálku v Kutné Hoře. Tam již jako šestnáctiletý student publikoval řadu článků o problémech středoškolského studentstva. I přes tuto činnost úspěšně studoval a v roce 1909 maturoval s vyznamenáním. Již tehdy si byl zřejmě vědom svého jazykového nadání, protože kromě němčiny a francouzštiny se ještě učil italštinu a angličtinu. Na svá vysokoškolská studia se vydal do Curychu, kde studoval přírodní vědy se zaměřením na botaniku. V Curychu se rovněž přihlásil na studia medicíny, když se zde předtím seznámil s ruskou medicínou Soňou Sirotovou [* ? - †1950], se kterou se v roce 1912 oženil. Na své disertační práci z botaniky pracoval v různých městech v Evropě, byl tak v roce 1911 v Paříži a Londýně a následně v roce 1912 v Ženevě a Bruselu.

Téhož roku složil státní zkoušky, avšak kvůli nedostatku financí nemohl práci obhájit a skončil pouze absolutoriem. Během studia medicíny také hospitoval ve švýcarském Burghölzli, kde se setkal s mimořádnou osobností švýcarské psychiatrie Eugenem Bleulerem [*1857 - †1939], jenž je autorem pojmu schizofrenie a právě toto setkání jej přivedlo k psychiatrii. Mimo to se ve Švýcarsku setkal také s Carlem Gustavem Jungem [*1875 - †1961] a Constantinem von Monakowem [*1853 - †1930]. Mezi lety 1912-1913 studoval s manželkou v Mnichově u Emila Krapelina [*1856 - †1926], tam se jim také narodila první dcera Ňuta. Specifické švýcarské prostředí před první světovou válkou, s pestrou mezinárodní společností v Curychu, mělo na Stuchlíkovu osobnost velký vliv. Mezi lety 1913-1914 pracoval jako asistent u Eugena Bleulera. V roce 1914 ukončil studium medicíny. Jeho žena ukončila studium o rok dříve a pracovala v psychiatrické léčebně v Reinau jako ústavní lékařka.

Sarajevský atentát a začátek první světové války zasáhl Jaroslava Stuchlíka a jeho rodinu při pobytu na dovolené v Čechách. Manželé pak přijali pracovní místa v Čechách a na Moravě. Jaroslav Stuchlík pracoval v Červeném Kostelci a České Skalici jako praktický lékař, Soňa Stuchlíková v Letovicích na Moravě. Jaroslav Stuchlík začal publikovat již jako student, tehdy spíše z finančních důvodů, ale neustal ve své publikační činnosti ani později, i když svými netradičními pohledy a bezpředsudečností vyvolával nevoli v pražských akademických lékařských kruzích. Na konci války se nevyhnul mobilizaci, sloužil u rumburského pluku, dočasně pak také v uprchlickém táboře ve Steinklamu. Poté se přesunul do Vídně, aby tam samostatně vedl neuropsychiatrické oddělení Reinerovy vojenské nemocnice. Díky pobytu ve Vídni se tak osobně setkal například s Alfredem Adlerem [*1870 - †1937] či Juliusem Wagner-Jaureggem [*1857 - †1940]. Se Sigmundem Freudem udržoval písemný kontakt. Právě o psychoanalýze také

publikoval např. pro *Časopis lékařův českých* v roce 1916. Mimo to o psychoanalýze referoval rok předtím v české lékařské obci. Přesto, že Sigmunda Freuda velmi obdivoval, nebyl ortodoxním psychoanalytikem. Spíše si udržoval vyvážený vztah, který panoval na přelomu století a byl reprezentován trojúhelníkem Curych - Mnichov - Vídeň a jeho představiteli byli Eugen Bleuler, Emil Kraepelin a Sigmund Freud. Tento vyvážený vztah se týkal pronikavých myšlenkových reforem v německé psychiatrii právě na přelomu století. Když se v listopadu 1918 vrátil zpět do Čech, usiloval o práci na psychiatrické klinice v Praze, avšak Karel Kuffner, který klinice předsedal, tomu zabránil. Jan Šimsa jej přijal do svého soukromého sanatoria v Krči, kde Jaroslav Stuchlík krátce pracoval na přelomu roku 1918/1919.

V únoru 1919 byl Jaroslav Stuchlík jmenován primářem na nervovém a psychiatrickém oddělení ve Státní nemocnici v Košicích. Po dvaceti letech působení po sobě zanechal průkopnickou práci trvalé hodnoty. Stal se propagátorem pracovní terapie, když již na začátku svého působení využil mimo práce personálu také pomoci chronických pacientů. Při této práci se stačil věnovat psychoterapeutické činnosti. Díky němu a samozřejmě také s potřebným souhlasem ministerstva zdravotnictví, byla vytvořena dvě otevřená oddělení - neurologické a psychiatrické a uzavřené oddělení pro choromyslné, což tehdy nebylo zřízeno ani na Moravě, ani v Čechách. Tento jeho čin znamenal velký průlom v organizaci ústavů i nemocnic. Stuchlíkovo jazykové nadání se projevilo i během pobytu na Slovensku, kde se naučil jak slovensky a maďarsky, tak zvládl hovorovou cikánštinu. Nadto začal ještě od dubna 1919 pořádat schůze Spolku československých lékařů v Košicích. Každoroční setkání se konala po dobu dvaceti let. Průběžně stále psal jak do našeho, tak do zahraničního odborného tisku a navštěvoval vědecké schůze a konference doma i v zahraničí. Významný byl jeho studijní pobyt v roce 1921 v Paříži, při kterém navázal kontakty

např. s Josephem Babinskim [*1857 - †1932], Henri Piéronem [*1881 - †1964] aj. Jaroslav Stuchlík byl první exponent Evropské ligy duševního zdraví v Československu, i když bylo hnutí mentální hygieny institucionálně prosazeno teprve Matějem Brandejsem [*1869 - †1942] ve 30. letech. Sice nevytvořil vlastní směr či školu, ale jeho pojmání psychoterapie mělo velký vliv na jeho spolupracovníky, kteří pracovali např. v Českých Budějovicích - A. Kléna [*? - †?], v Záhřebě - D. Julíuse [*? - †?], v Budapešti - A. Bálinta [*? - †?], v San Francisku - Jana Franka [*? - †?], a na Brooklynské univerzitě v New Yorku, kde působil Sándor Loranda [*1893 - †1987] a Emanuel Windholz [*1903 - †1989].

Na konci roku 1937 se stal Jaroslav Stuchlík ministerským radou a v jeho péči byla organizace postgraduální výuky lékařů v rámci Ministerstva zdravotnictví v Praze. Byl přizván k habilitačnímu řízení na Komenského univerzitu v Bratislavě, avšak řízení bylo v roce 1939 přerušeno kvůli německé okupaci a ze stejných důvodů byl poté suspendován. Krátce se ještě věnoval v Praze pedagogické činnosti na vysoké škole a po uzavření vysokých škol vyučoval na středních školách. Mezi lety 1940 až 1942 vedl obor sociální psychologie a patopsychologie v Ústavu pro národní biologii. Po osvobození se vrátil na ministerstvo a působil jako přednosta oddělení pro styk se zahraničím, vedle toho pracoval jako redaktor *Zdravotnické revue*. V roce 1945 také habilitoval v Bratislavě a stal se docentem. O tři roky později byl tamtéž jmenován neplaceným mimořádným profesorem. Dále pokračoval v pedagogické činnosti na školách, pracoval jako soudní znalec a byl předseda Ústřední jednoty československých lékařů. Mimo to byl jmenován přednostou Psychiatrické kliniky lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Plzni, v období 1945-1948 zde přednášel lékařskou deontologii, což byla filozofie, teorie, sociologie a historie medicíny.

V roce 1949 začal pracovat na knize *Nárys psychoterapie a mentální hygieny*, která u nás vyplnila velkou mezeru v oboru. Koncem téhož roku byl suspendován a v roce 1950 zemřela jeho manželka. Do konce života se pak věnoval intenzivně studiu neofázií. Své studie věnované problematice uměle vytvořených jazyků, sám publikoval v devíti různých jazycích, např. v polštině, chorvatštině, španělštině. Jeho doktorská dizertace se však nikdy neuskutečnila. Od roku 1950 už ze zdravotních důvodů neodjížděl na kongresy a sympózia, ale nechával se na nich zastupovat a posílal na ně své přednášky. Své texty později kvůli potížím se zrakem diktoval svým spolupracovníkům, hlavně své dceři Nadě a sekretářce Marii Hořejší. Do konce svého života zůstával obklopen svými přáteli a žáky, se kterými stále živě diskutoval (BORECKÝ a VYMĚTAL, 1985).

A co říci závěrem o tomto všestranném lékaři a mysliteli? Připojuji jeho hodnocení z pera Vladimíra Boreckého. *„Průkopník československé psychoterapie, psychohygieny a moderní lékařské péče ... reprezentuje všestranně, tedy i filozoficky vzdělané lékaře s hlubokým zájmem o psychologii spojující teorii s praxí i s jejím organizačním zajištěním. J. Stuchlík stál zároveň u kolébky psychoterapeutického a psychohygienického hnutí u nás v době, kdy psychoterapie byla ztotožňována s léčbou psychologickými prostředky. Proto byla pěstována převážně na půdě medicíny a lékaři. ... jednak si uvědomoval složitost duševního života člověka a jejího poznání, jež by mělo sloužit k naplnění skutečných možností, tedy výlučně ku prospěchu lidí. Druhým důvodem je skutečnost, že byl iniciátorem psychoterapeutického hnutí v Československu.“* (BORECKÝ a VYMĚTAL, 1985, s. II).

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se snažila přiblížit základy psychoterapie u nás. Pro pochopení tohoto oboru a pro nalezení jeho správného místa mezi ostatními vědními disciplínami si myslím, že je klíčové právě poznání jeho kořenů a toho, jak tento obor začínal. Dnes se zabývá odborná veřejnost tím, kam se psychoterapie bude vyvíjet a kde by měla být v legislativě zakotvena, aby i ti psychoterapeuti, kteří nechtějí být současně i klinickými psychology nebo lékaři, mohli provádět svou činnost tak, aby byla poskytnuta ochrana jak jim, tak jejich klientům. A nejen to. Jsem přesvědčena, že pro základní pochopení toho, co psychoterapie vlastně je, pro její studium, je nutné vědět, z čeho tento obor vznikl a jak se vyvíjel, na což se bohužel dnes již zapomíná. Stejně tak jako již upadla v zapomnění řada jmen významných českých psychoterapeutů a málokterý student či psychoterapeut dnes ví, kdo daná osobnost byla.

Snažila jsem se proto o vytvoření uceleného pojednání o významných osobnostech, které se podílely na vývoji psychoterapie na našem území. Z dnešního pohledu můžeme říci, že byly různě „mediálně známé“, a proto nebylo jednoduché vyhledat jejich životopisy a texty vztahující se k jejich práci. Jak jsem již zmínila na začátku, velkou pomocí mi při tom byly *Psychoterapeutické sešity* z let 1985 a 1987. Právě z důvodu špatné dostupnosti textů z těchto tehdy neoficiálně vydávaných periodik, jsem se rozhodla ve své práci častěji citovat, než parafrázovat. To se týká i knih a učebnic z konce 19. století jako je *Přehled českých prací z oboru neurologie a psychiatrie v letech 1848-1898* nebo *Psychiatrie, pro studium i praktickou potřebu lékaře* a časopisů z počátku 20. století, které jsem pro svou bakalářskou práci dále používala, jako například *Časopis lékařů českých*, neboť jsou v dnešní době také špatně přístupné, a proto snáze upadají v zapomnění. Tyto texty považuji za velmi zajímavé a

myslím si, že je důležité, aby v této práci byly uvedeny v takové formě, v jaké byly napsány.

Popisovala jsem také dění v politice a ve společnosti sledovaného období, protože jsem přesvědčena, že nelze téma mé práce odtrhnout od historického vývoje, ale naopak je potřeba jej zasadit a pozorovat v širokém kontextu událostí. Pozornost jsem věnovala také dnešnímu pojetí psychoterapie a tomu, jak ji dnešní terapeuti vnímají a jak ji vymezují. Připadá mi, že právě na tom, je dobře vidět, jak je tento obor rozmanitý, ale přesto mají všechny definice něco společného.

Kromě psychoterapie pojednávám také o hypnóze a sugesci, dále o psychoanalýze, což se může někomu zdát vzdálené, ale to vše je psychoterapie a z těchto oborů vlastně vzešla.

Osobnosti, které uvádím, tedy Jana Šimsu [*1865 - †1945], Ctibora H. Bezděka [*1872 - †1956], Viléma Forstera [*1882 - †1932] a Jaroslava Stuchlíka [*1890 - †1967], jsem vybrala, protože jsem toho názoru, že to byli právě oni, kteří se u nás na vzniku psychoterapie nejvíce podíleli, a tudíž právě jim patří zásluha, že bylo po druhé světové válce na co navázat a co rozšířit. Díky čemuž se mohla psychoterapie dále rozvíjet až k současné úrovni.

Použitá literatura

BEZDĚK, Ctibor Hugo. *Jak rád jsem žil: Paměti MUDr. Ctibora Bezděka*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1982-0.

BORECKÝ, Vladimír a VYMĚTAL, Jan. Studie k dějinám psychoterapie v Československu - prof. MUDr. Jaroslav Stuchlík (1890-1967). *Psychoterapeutické sešity (Terapeutická pomůcka)*. 1985, č. 13. ISSN neuvedeno.

BORECKÝ, Vladimír. Počátky české psychoterapie /Jan Šimsa, Ctibor Bezděk, Vilém Forster/. *Psychoterapeutické sešity*. 1987, č. 19. ISSN neuvedeno.

BORECKÝ, Vladimír. *Zrcadlo obzvláštního (z našich mašibů)*. Praha: Hynek, 1999. ISBN 80-86202-38-0.

ČERNOUŠEK, Michal, ed. a BAUDIŠ, Pavel, ed. *První století československé psychiatrie: (1886-1986): historické studie a úvahy*. Praha: Novinář, 1988. ISBN neuvedeno.

FORSTER, Vilém. *Duševní poruchy a jich léčení. Psychopatologie a psychoterapie*. Praha: Nákladem Gustava Voleského, Knihkupce na Královských Vinohradech, 1926. ISBN neuvedeno.

HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, reprint 2004. ISBN 80-7178-303-X.

HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Velký psychologický slovník*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.

HAŠKOVEC, Ladislav. *Přehled českých prací z oboru neurologie a psychiatrie v letech 1848-1898*. Praha: Nákladem spolku českých mediků, 1895. ISBN neuvedeno.

HAŠKOVEC, Ladislav. *Zápisky z Paříže*. Praha: Nákladem vlastním, 1895. ISBN neuvedeno.

HAŠPL, Karel J.. *Duševní hygiena*. Praha: Vydáno nákladem autorovým. 1936. ISBN neuvedeno.

HEVEROCH, Antonín. *Časopis lékařův českých*. 1915, roč. LIV, č. 44, s. 1348. ISSN neuvedeno.

JANET, Pierre. *Psychologické léčení*. Praha: Lékařské knihkupectví a nakladatelství Mladé generace lékařů, 1934. ISBN neuvedeno.

KNOBLOCHOVÁ, Jiřina et al. *Psychoterapie*. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1968. ISBN neuvedeno.

KOCOUREK, Jiří. Historie psychoanalýzy v Československu. *Psychoterapeutické sešity (Terapeutická pomůcka)*. 1987, č. 22. ISSN neuvedeno.

KOCOUREK, Jiří. Psychoanalýza v poválečném Československu. *Psychoanalýza v Čechách*. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 1997, s. 23-29. ISBN 80-85844-34-6.

KONDÁŠ, Ondrej a kol. *Psychoterapia a reedukácia: učebnica pre filozofické fakulty*. Martin: Osveta, 1989. ISBN 80-217-0014-9.

KRATOCHVÍL, Stanislav. *Základy psychoterapie*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-122-0.

KUFFNER, Karel. *Psychiatrie, pro studium i praktickou potřebu lékař: I. díl část povšechná*. Praha: Knihkupectví C. K. České university a české akademie pro vědy, slovesnost a umění, 1897. ISBN neuvedeno.

MAHLER, Martin. *Psychoanalýza v Čechách*. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 1997. ISBN 80-85844-34-6.

PAVLÍČEK, Jaromír. *České a slovenské dějiny v kontextu evropských dějin 20. století*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010. ISBN 978-80-7368-876-9.

PEROUTKA, Ferdinand. Ponurý Eros. *Přítomnost*. 1924, roč. I, č. 39, s. 618-621. ISSN neuvedeno.

PEROUTKA, Ferdinand. Z ordinace psychoanalytikovy. *Přítomnost*. 1926, roč. III, č. 39, s. 7-9. ISSN neuvedeno.

POKORNÝ, Petr. *Píseň o perle, Tajné knihy starověkých gnostiků*. Praha: Vyšehrad, 1986. ISBN neuvedeno.

PROKEŠ, Petr a kol. *České země a moderní dějiny Evropy. Studie k dějinám 19. a 20. století*. Praha: Historický ústav, 2010. ISBN 978-80-7286-165-1.

SEMERÁD, Jan, KILMA Rudolf. Dr. Jan Šimsa. *Časopis lékařův českých*. 1915, roč. LIV, č. 50, s. 1596. ISSN neuvedeno.

STUHLÍK, Jaroslav. MUDr. Ctibor Bezděk. *Časopis lékařů českých*. 1956, roč. 95, č. 19, s. 528. ISSN neuvedeno.

STUHLÍK, Jaroslav. O Psychoanalyse. *Časopis lékařův českých*. 1916, roč. LV, č. 29, s. 900-905. ISSN neuvedeno.

STUHLÍK, Jaroslav. O Psychoanalyse. *Časopis lékařův českých*. 1916, roč. LV, č. 30, s. 938-946. ISSN neuvedeno.

ŠEBEK, Michael. MUDr. Ladislav Haas. *Revue psychoanalytická psychoterapie*. 2008, roč. X, č. 2, s. 92-97. ISSN 1212-7280.

ŠEBEK, Michael. Psychoanalysis in Czechoslovakia. *The psychoanalytic Review*. 1993, vol. 80, iss. 3, s. 433-439. ISSN 0033-2836.

ŠIMSA, Jan. *Suggesce a hypnosa v dějinách národů*. Praha: Sfinx, 1920. ISBN neuvedeno.

VYMĚTAL, Jan a kol. *Obecná psychoterapie: 2., rozšířené a přepracované vydání. 2. vyd.* Praha: Grada, 2004, reprint 2010. ISBN 978-80-247-0723-5.

VYMĚTAL, Jan. Geschichte, gegenwärtige Situation und Zukunft des Personenzentrierten Ansatzes in Tschechien. *Person - Internationale Zeitschrift für Personzentrierte und Experimentelle Psychotherapie und Beratung*. 2004, Vol. 8, Nr. 1, S. 43-50. ISSN 1028-6837.

VYMĚTAL, Jan. *Psychoterapie, pomoc psychologickými prostředky*. Praha: Horizont, 1987. ISBN neuvedeno.

VYMĚTAL, Jan. Psychotherapie in der Tschechoslowakei. *GwG Zeitschrift*. 1998, Vol. 71, Nr. 19, S. 7-8. ISSN 0932-934 X.

VYMĚTAL, Jan. *Úvod do psychoterapie: 3., aktualizované a doplněné vydání*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2667-0.

Internetové zdroje

BEZDĚK, Alexej. Historie - Na hřbitově v Mirošovicích u Senohrab stojí ojedinělý pravoslavný kříž [online]. *Hlas Pravoslaví*. 2010, roč. 65, č. 02 [cit. 2013-01-24]. ISSN neuvedeno. Dostupné z:

[http://www.hlaspravoslavi.cz/mail/casopis_HP.nsf/9c02fd150ce545afc12579ef004bd559/\\$FILE/Hlas%20pravoslavi_2010_02.pdf](http://www.hlaspravoslavi.cz/mail/casopis_HP.nsf/9c02fd150ce545afc12579ef004bd559/$FILE/Hlas%20pravoslavi_2010_02.pdf)

NÖLLEKE, Brigitte. Geschichte der Psychoanalyse in Polen und in der Tschechoslowakai [online]. In: *Psychoanalytikerinnen*. 2013, Januar, 10 [cit. 2013-01-12]. Dostupné z:

http://www.psychanalytikerinnen.de/polencsr_geschichte.html#CSR

SVATOŠ, Michal. Historie UK [online]. *Univerzita Karlova v Praze* ©2010 [cit. 2012-10-12]. Dostupné z: <http://www.cuni.cz/UK-374.html>

ŠIMEK, Robert. Neuropsychiat Jan Šimsa založil penzion pro bohaté pány [online] In: *E15 Euro*. 2010, Červen 19, 14.03.2010 [cit. 2012-11-25].

Dostupné z: <http://euro.e15.cz/profit/neuropsychiat-jan-simsa-zalozil-penzion-pro-bohate-pany-898649>.

Fotografie

Foto č. 1 - Jan Šimsa

[cit. 2013-01-23]. Dostupné z: http://www.antikvariat-vintrlik.cz/images/products/35/3511/zhned_0016_velky.jpg

Foto č. 2 - Ctibor H. Bezděk

Přebal knihy: *Ctibor Bezděk Jak rád jsem žil...* [cit. 2013-01-23].

Dostupné z: <http://www.academia.cz/img/knihy/obalky1/lrg/jak-rad-jsem-zil-pameti-mudr-ctibora-bezdeka.jpg>

Foto č. 3 - Vilém Forster

část fotografie [cit. 2013-01-23]. Dostupné z:

<http://lh6.ggpht.com/-UfX2oTFyCk/SoSnC5zydII/AAAAAAAAAQ3c/qCtIwcm0yjU/skenovat0043%252520-%252520Kopie.jpg>

Foto č. 4 - Jaroslav Stuchlík

[cit. 2013-01-23]. Dostupné z: <http://www.cesi.sk/bes/05/09/59stu.htm>

Anotace

Autorka bakalářské práce se zabývá historií psychoterapie u nás v období 1886 až 1945. Věnuje pozornost jak sugesci, hypnóze, psychoanalýze, tak přímo psychoterapii. Přibližuje životy osobností, jako jsou Jan Šimsa, Ctibor Hugo Bezděk, Vilém Forster a Jaroslav Stuchlík. Cílem této práce je popsání vzniku a vývoje psychoterapie na našem území v daném období.

Klíčová slova

Historie, hypnóza, lékaři, období 1886-1945, psychoanalýza, psychologie, psychoterapie, sugesce

Abstract

The author of this bachelor thesis is dealing with the history of psychotherapy in Czech Republic and Slovakia between the years 1886 and 1945. She pays attention to suggestion, hypnosis, psychoanalysis and specifically to psychotherapy. She brings also nearer the life of Jan Šimsa, Ctibor Hugo Bezděk, Vilém Forster and Jaroslav Stuchlík. Intention of this thesis is to describe the beginning and the development of psychotherapy in the central Europe (now Czech Republic, Slovakia and a part of Ukraine) in the first half of the 21st century.

Key words

History, hypnosis, doctor, era 1886-1945, psychoanalysis, psychology, psychotherapy, suggestion

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autorky: Michaela Klabanová

Studijný program: Bc.

Studijný obor: Psychologie

Název práce: Historie psychoterapie u nás

Počet stran (bez příloh): 43

Počet titulů české literatury a pramenů: 37

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 4

Počet internetových odkazů: 8

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jan Vymětal

Rok dokončení práce: 2013

Evidenční list knihovny

Souhlasím s tím, aby moje bakalářská práce byla využívána ke studijným účelům.

V Praze, dne: ....

Uživatelé potvrzují svým podpisem, že pokud tuto bakalářskou práci využijí ve své práci, uvedou ji v seznamu literatury a budou ji řádně citovat jako každý jiný pramen:

Jméno, přímení	Adresa	Datum	Podpis

**Posudek vedoucího bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Michaela Klabanová

Obor studia: psychologie

Název práce: Historie psychoterapie u nás

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jan Vymětal

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 43

Počet stránek příloh: 0

Počet titulů v seznamu literatury: 41

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová příléhavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		x		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

x				
---	--	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

x				
---	--	--	--	--

Využití praktických zkušeností

x				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	x			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

x				
---	--	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost
výsledků v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce
(publikace, referáty, apod.)

	x			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

1. Jaký je přínos bakalářské práce pro samotnou autorku?
2. Proč není (ani v náznaku) uvedena diskuse k tématům?
3. Který z myslitelů autorku nejvíce zaujal a proč?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Bakalářská práce podle mého názoru plně odpovídá požadavkům, kladeným na stupeň bakalářského vzdělání: s literaturou je pečlivě a kultivovaně zacházeno, autorka se vědomě vyhýbá většímu zobecňování a její názory jsou formulovány předběžně a opatrně. Domnívám se, že práce předložená kolegyní Michaelou Klabanovou může tvořit nosný základ pro diplomovou práci.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: výborně

Datum, podpis: 17.5. 2013

prof. PhDr. Jan Vymětal

Posudek oponenta bakalářské práce na Pražské vysoké škole psychosociálních studií

Jméno a příjmení studenta/-tky: Michaela Klabanová
 Obor studia: Psychologie
 Název práce: Historie psychoterapie u nás
 Vedoucí/oponent práce: Doc. PhDr. Jiří Růžička, Ph.D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 43

Počet stránek příloh: 0

Počet titulů v seznamu literatury: 41

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová přiléhavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		x		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		x		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		x		
--	--	---	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

x				
---	--	--	--	--

Využití praktických zkušeností

x				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	x			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

		x		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

x				
---	--	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

		x		
--	--	---	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

1. Mohla byste výstižně charakterizovat společné znaky uváděných autorů podle Vámi zvolených kritérií, např. filosofický přístup, vlastní praxe psychoterapie, výběr diagnóz pacientů atd.
2. Mohla byste uvést typické dobové znaky psychoterapie ve Vámi uváděném období?
3. Mohla byste uvést úroveň prací Vámi uvedených psychoterapeutů ve srovnání se zahraničím té doby?
4. Proč mezi Vámi zvolenými autory není žádný psycholog nebo jiný profesionál? Jak tomu bylo v zahraničí?
5. Vystihněte kriticky skutečný přínos zvolených autorů

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Souhrnně: Téma práce je velmi dobře zvoleno. Poukaz k historickému významu uvedených autorů je nepochybně chvályhodný, ale chybí mi hlubší a podstatný výklad důvodů tohoto tvrzení. Pisatelkou uváděné důvody jsou jistě oprávněně důležité, ale potřeboval bych slyšet hlubší a osobní názor. Ten by stačil k tomu, abych mohl říci, výtečně. Jinak se jeví důvody jako banální.

Nicméně, popis a portréty autorů i jejich díla nejsou špatná, text se čte dobře a přináší jistý druh napjatého očekávání.

Pojednání tématu podle metod a pak autorů je nejen zajímavé, ale přináší pohled z dvou důležitých stran. Problematická z hlediska fenomenologie, která je autorce blízká, je souhlasná poznámka, že: „hypnózou a sugescí se dají vyléčit pouze nemoci mající psychický základ“. Str. 18. Velmi dobře je vystižena hypnóza a sugesce i psychoanalýza, právem je věnováno dosti místa J.Šimsovi, vybráni byli dále Bezděk, Forster a pak Stuchlík. Na str. 43 chybí osobní data Klena, Juliuse, Balinta a Franka. Stuchlíkovi věnuje nejvíce prostoru a ústy Boreckého jej považuje za nejvýznamnějšího českého psychoterapeuta té doby. Chybí mi hlubší diskuse a větší orientace v původních pramenech. Odkázanost na interpretu a historiky nedostačuje. I když jsou charakteristiky výstižné, chybí mi nějaká analýza, srovnání, diskuse.

Doporučení k obhajobě: doporučuji/nedoporučuji* : Doporučuji k obhajobě

Navrhovaná klasifikace: Velmi dobře

Datum, podpis:

13. 5. 2013

Doc. PhDr. Jiří Růžička, Ph.D

*
nehodící se, škrtněte